

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglistiky

Závěrečná práce

Reálie ve výuce anglického jazyka na 2. stupni ZŠ

—

severoameričtí Indiáni

Vypracoval: Mgr.Bc.Renáta Hovoříková
Vedoucí práce: doc. PhDr. Lucie Betáková, MA, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlašuji, že svoji závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své závěrečné práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

15.12. 2017

Mgr.Bc.Renáta Hovoříková

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní docentce Lucii Betákové za její pomoc a podnětné připomínky k mé práci, a dále také svému manželovi Luďkovi Hovoříkovi za pomoc s grafickými úpravami pracovních listů a nakreslení obrázků k nim.

Anotace

Tato práce se zabývá výukou reálií v angličtině na základní škole. V teoretické části práce je představena metodologie CLIL (Content and Language Integrated Learning) a projektová výuka. Dále je zde objasněn vztah vybraného tématu k Rámcovému a Školnímu vzdělávacímu programu. V praktické části jsou vytvořené tři projekty na téma Severoameričtí Indiáni. Patří k nim také pracovní listy zaměřené na témata: Kultura a jazyk severoamerických Indiánů, Tři sestry, Lapač snů.

Abstract

This final work focuses on teaching culture in English language classes for children at lower secondary school. The theoretical part introduces CLIL (Content and Language Integrated Learning) and Project-Based Learning. Then there is studied the position of the selected topic within the Framework Education Programme for Primary Education and School Education Programme. In the practical part there are created three projects which are joined with North American Indians. They include worksheets related to culture topics: Culture and language of the North American Indians, Three Sisters and Dream Catcher.

Obsah

Úvod	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1 CLIL	8
1.1 Vymezení pojmu CLIL	8
1.2 Výhody a rizika CLIL	8
1.3 Vhodné učební metody	9
1.4 5C	10
1.5 Podoby CLIL	11
1.6 Podpora výuky čili scaffolding (lešení)	11
2 Projektová výuka	14
2.1 Definice a základní popis	14
2.2 Výhody a úskalí projektové výuky	15
2.3 Fáze projektu	15
2.4 Cíle projektové výuky	16
3 RVP a ŠVP ve vztahu k vybranému tématu	17
3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání ve vztahu k vybranému tématu	17
3.2 Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání ve vztahu k vybranému tématu	18
II. PRAKTICKÁ ČÁST	20
4 Projekty	22
4.1 Kultura a jazyk severoamerických Indiánů	22
4.2 Tři sestry	27
4.3 Lapač snů	32
Závěr	36
Seznam použité literatury	37
Seznam příloh	39

Úvod

Asi každý žák základní školy se setkal někdy v životě s tématem severoamerických Indiánů. Je to téma pro děti lákavé a zajímavé, obsahuje v sobě náznak velkých dobrodružství a událostí. Většina žáků si za pojem Indián automaticky dosadí hlavní postavu většiny Mayovek - Vinnetoua. Bohužel, tato postava nevychází příliš z reálného světa Severní Ameriky, Karel May se do míst, o kterých napsal tolik knih, bohužel nikdy nepodíval. Nicméně splnil úlohu, jak upoutat pozornost směrem k Indiánům.

Pro žáky to určitě je zajímavé téma, nicméně většinou vědí hlavně to, že Indián bydlí v týpí a loví bizony. Ráda bych, aby měli možnost zjistit, že to zdaleka neplatí u všech indiánských kmenů a že Indiáni jsou zajímaví i v mnoha jiných aspektech.

Cílem mé práce je ukázat, jak lze využít toto téma při výuce reálií v projektové výuce na 2.stupni ZŠ s použitím metody CLIL. V teoretické části se budu zabývat metodologií CLIL a projektovou výukou, které nabízí velký potenciál pro propojení výuky anglického jazyka a dalších předmětů. Propojím vybrané téma s Rámcovým vzdělávacím programem a Školním vzdělávacím programem naší základní školy v Kamenici. V praktické části nabídnu ukázkou pracovních listů, které spojují dohromady anglický jazyk s odbornými předměty (např. pracovní činnosti, zeměpis, dějepis, přírodopis, pěstitelské práce apod.), lze je využít při projektové výuce a jsou vztaženy k tématu Severoameričtí Indiáni. Pokusím se obohatit teoretickou výuku praktickými činnostmi, jako např. rukodělnou tvorbou, prací na zahradě, vařením ve školní kuchyňce, indiánskou znakovou řečí nebo indiánskou hrou lakros.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CLIL

1.1 Vymezení pojmu CLIL

Šmídová a kol. (2012) označuje CLIL, čili *Content and Language Integrated Learning*, za metodu, která v sobě spojuje „výuku neязыkového předmětu s využitím cizího jazyka jako prostředku komunikace a pro sdílení vzdělávacího obsahu. Obsah neязыkového předmětu je tak rozvíjen za pomoci cizího jazyka a zároveň cizí jazyk slouží pro zprostředkování vzdělávacího obsahu daného předmětu.“¹ Na druhou stranu v současné době zastává mnoho odborníků názor, že „CLIL není metodou, ale spíše metodologií, která zastřešuje mnoho organizačních forem a metod výuky“, jak se dočteme v práci Hlaváčové a kol (2011).²

Definice CLIL je následující: „CLIL je vzdělávací přístup zaměřený dvojitým směrem, v němž je použit jeden doplňující jazyk pro učení i výuku obsahu i jazyka.“ (EuroCLIC 1994) The CLIL Guidebook (2014) označuje tuto metodologii za velkou změnu školního kurikula, protože učitelé, kteří ji chtějí používat, musí kompletně změnit svůj přístup k výuce a hledat odlišné cesty, jak vzdělávat své žáky. Tímto způsobem připravují své žáky na reálný moderní svět, kde lidé pracují v projektových týmech a kde je třeba komunikovat cizí řečí s kolegy i s lidmi z jiných zemí. Od takových lidí se pak očekává, že dovedou řešit problémy, plánovat si svou vlastní práci a vyhledávat informace pomocí moderních médií, především pomocí Internetu. Mladí lidé se tímto způsobem připravují na budoucnost, CLIL poskytuje první krok k učení se a porozumění nezávisle na sobě.³

1.2 Výhody a rizika CLIL

Výhod CLILu je mnoho. V práci Šmídové a kol. (2012) můžeme jako stěžejní jmenovat práci s reálným obsahem/informacemi využitelnými v praktickém životě a rozvíjení komunikativních dovedností žáků i učitele efektivním způsobem. Žáci, kteří ve vyučování využívají CLIL, mají pak větší uplatnění na trhu práce. Zároveň dochází ke zvyšování profesní kvalifikace učitele, kterému CLIL také otevírá další možnosti uplatnění.

¹ ŠMÍDOVÁ, Tereza, Lenka PROCHÁZKOVÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-57-2, str.8

² HLAVÁČOVÁ M., HOŘÁKOVÁ P., KLEČKOVÁ G., NOVOTNÁ J., TEJKALOVÁ L.: *Seznamte se s CLILem. Getting to know CLIL practices*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87063-52-1, str.4

³ <https://www.languages.dk/archive/clil4u/book/CLIL%20Book%20En.pdf>, str. 6-7

Stejní autoři však vidí i mnoho rizik, která tuto metodologii provázejí. Dle nich je v současné době největší potíží při realizaci CLIL nedostatečná jazyková kompetence žáků používat jazyk v odborném předmětu a tentýž problém bývá často i na straně učitelů odborných předmětů. Za další problém je označována časová náročnost této metodologie. Příprava hodin pomocí CLIL zabere mnohem více času, než příprava klasické vyučovací hodiny. Navíc není k dispozici ani dostatek vhodných materiálů, které se dají při aplikaci CLIL do vyučování využívat.⁴ Je však pravděpodobné, že do budoucna se tato situace zlepší, protože o CLIL jeví zájem stále více škol.

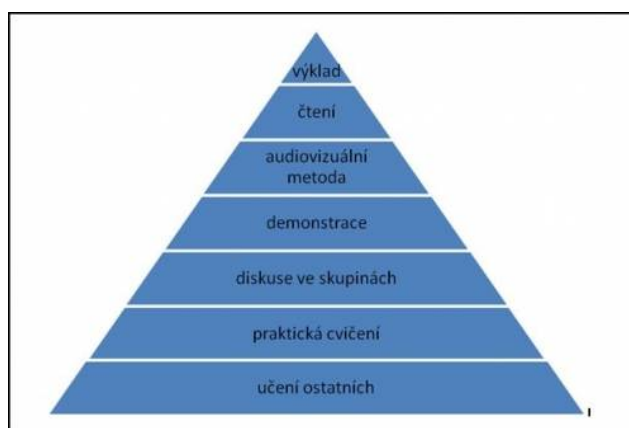
1.3 Vhodné učební metody

Na rozdíl od bilingvní výuky, kde žáci ovládají používaný jazyk bez potíží, se v případě CLIL předpokládá, že žák daný jazyk ovládá pouze částečně. Od toho se také odvíjí použité učební metody. Je třeba především překlenout jazykové bariéry a umožnit žákům pochopit a osvojit si učivo daného odborného předmětu. Následující obrázek znázorňuje pyramidu učení⁵ (Kalhous, Obst, et al., 2002), kde lze vidět, jak efektivní jsou různé metody při zapamatování si učiva. Nejefektivnější metodou je učení ostatních, z čehož také vyplývá, že výklad, který je na běžné škole asi nejčastější metodou, není ideálním způsobem, jak žákům předávat informace, jak vyplývá z práce Hlaváčové a kol. (2011).⁶

⁴ ŠMÍDOVÁ, Tereza, Lenka PROCHÁZKOVÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-57-2, str.11

⁵ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.

⁶ HLAVÁČOVÁ M., HOŘÁKOVÁ P., KLEČKOVÁ G., NOVOTNÁ J., TEJKALOVÁ L.: *Seznamte se s CLILem. Getting to know CLIL practices*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87063-52-1, str.7

Obrázek 1 – pyramida učení (Kalhous, Obst & kol., 2002)

1.4 5C

V The CLIL Guidebook (2014) se dočteme, že pro realizaci dobře postavené hodiny pomocí CLIL je třeba promyslet pět různých věcí – obsah (*Content*), komunikaci (*Communication*), kompetence (*Competences*), komunitu (*Community*) a poznávání (*Cognition*).

- 1) **Obsah** - Učitel staví hodinu na dosavadních znalostech žáka. Musí z těchto znalostí vycházet, protože chce rozšiřovat znalosti a dovednosti žáka na základě toho, co už žák ví.
- 2) **Komunikace** - Zatímco dříve učitel využíval především frontální způsob výuky a mluvil především on sám, v CLIL vyučování je to obráceně. Žák nezná příliš dobře jazyk pro danou problematiku, proto je lepší, aby pracoval ve skupině s ostatními žáky, komunikoval s nimi i s učitelem a využíval co nejvíce jazykových prostředků, které se doposud naučil.
- 3) **Kompetence** - Kompetence jsou souhrn všeho, co žák umí na konci hodiny (Can-do statements). Příkladem může být třeba „Umím vypočítat obsah trojúhelníku.“ V případě CLIL se jedná o kompetence jazykové i odborné.
- 4) **Komunita** - Žáci se naučí pochopit, že to, co se učí ve škole, není jen školní předmět, ale především něco, co lze použít v reálném životě.⁷

⁷ <https://www.languages.dk/archive/clil4u/book/CLIL%20Book%20En.pdf/>, str.20-22

- 5) **Poznávání** – Učitel se ptá na reálné věci ze života, metodologie CLIL je úzce spjata s poznáváním reálného světa.

Jiné zdroje, např. Šmídová a kol. (2012), uvádějí, že se tento koncept nenazývá 5C, ale 4C a jeho součástí jsou obsah (*Content*), komunikace (*Communication*), poznávání (*Cognition*) a kultura (*Culture*).⁸

1.5 Podoby CLIL

CLIL může být do hodin odborného jazyka zařazen v různých podobách, od krátkých aktivit nebo jednotlivých cizích slov (tzv. "language showers"), kdy se jedná např. o používání základních slovíček na prvním stupni (např. "classroom language") nebo hru či křížovku s využitím vhodné slovní zásoby na úvod hodiny nebo rozhýbání žáků, až po souvislé zařazování jednotlivých tematických celků do výuky vybraného předmětu nebo projektové aktivity, jak uvádí Benešová a kol. (2015).⁹ Možností je mnoho a určitě si vybere i učitel, který nezná cizí jazyk dokonale, ale ovládá v uspokojivé míře alespoň jeho základy.

1.6 Podpora výuky čili scaffolding (lešení)

Šmídová a kol. (2012) se domnívá, že i přes aktivní zapojení žáků do výuky je role učitele nezastupitelná. Žáci nemají stoprocentní znalost cizího jazyka, proto je třeba, aby učitel poskytoval oporu a podporu žákům jak v odborném, tak v jazykovém předmětu. Je třeba, aby zasazoval probírané učivo do kontextu a propojoval jej s tím, co už žáci znají, podporoval žáky s jinými učebními styly, využíval činnostního učení a podporoval kritické myšlení žáků. Dále učitel plánuje podpůrné strategie pro lepší pochopení probíraného učiva i rychlejší zapamatování nové slovní zásoby.¹⁰

Hezký příklad nabízí The CLIL Guidebook (2014). Žák, kterého se zeptáme na to, co ví o Antarktidě, nejspíš odpoví, že je to země pokrytá ledem, kde žijí tučňáci. Dále je však třeba naučit jej, že se nachází na Jižním pólu, a je zamrzlá do hloubky 1,6km. Stejně tak je žák

⁸ ŠMÍDOVÁ, Tereza, Lenka PROCHÁZKOVÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-57-2, str.15

⁹ BENEŠOVÁ, Barbora, Michaela HLAVÁČOVÁ, Veronika SOVÁKOVÁ a Jitka TŮMOVÁ. *Nebojte se CLIL: cizí jazyky pro život : rozvoj cizojazyčných a interkulturních kompetencí žáků a učitelů základních škol zaváděním rodilých mluvčích a metody CLIL*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2015. ISBN 978-80-86956-79-4, str.6

¹⁰ ŠMÍDOVÁ, Tereza, Lenka PROCHÁZKOVÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-57-2, str.35-36

většinou schopen v cizím jazyce vyjádřit, že Antarktida je velká a studená a že je daleko – učitel jej musí naučit jak vyjádřit, že je větší než Evropa, leží na nejnižším bodě zeměkoule a že je tam nejnižší zaznamenaná teplota na Zemi. Mezi tím, co žák zná a umí vyjádřit a tím, co se má naučit, je prostor, který je třeba překlenout a jeho obsah je nutné dobře ovládnout.¹¹ Tento prostor se nazývá „zóna nejbližšího rozvoje“ (The Zone of Proximal Development). Zóna nejbližšího rozvoje je myšlenkou L.S. Vygotského. V tomto případě nemá smysl učit žáka složitější učivo nebo slovní zásobu, protože na své dosavadní znalosti a dovednosti by nedokázal navázat. Je třeba se zaměřit na to, co žák ví a co se přímo nabaluje na tuto jeho znalost. Je to podobné, jako bychom chtěli po člověku, který se naučil slovíčka z první lekce, aby počítal v plynně hovořil s rodilým mluvčím – čili velmi náročné, ne-li nemožné.

Při práci s CLILEm existuje určitá skupina zásad a technik, které žákům učení usnadňují. Vhodně je shrnuje Hlaváčová a kol. (2011).

Na počátku hodiny je vhodné aktivovat dřívější znalosti a použít brainstorming. Důležité je motivovat žáky zajímavým kontextem, který upoutá jejich pozornost, je možné také použít přesah do jiných předmětů a autentické materiály, které z teoretického tématu udělají téma reálné. Celá úloha by měla být rozložena do jednotlivých kroků tak, aby i pomalejší žáci zvládli vše vlastním tempem. Nejprve kroky určuje učitel, časem by měli být žáci schopni postupovat po krocích i samostatně. V průběhu hodiny je vhodné ověřovat, zda žáci vnímají, co jim učitel zadává za instrukce a učit tak žáky formulovat hypotézy o tom, co se bude dále dít. Učitel by měl tzv. „myslet nahlas“, což žákům přiblíží, jak lze formulovat postup činností. Pokud žáci tápou, je vhodné nabídnout nápovědu nebo částečné řešení, aby neztratili motivaci do další práce. Podstatné je také předem procvičit a naučit klíčová slova (vyslovit, přiřadit k obrázkům, pokročilejším vysvětlit jejich význam v cizím jazyce). Jedná se také o důležité vodítko při samostatné práci. Pokud žáci nerozumí sdělení, měl by být učitel schopen přeformulovat jej nebo jeho obsah zredukovat tak, aby mu žáci porozuměli. Stejně tak lze dobře využít pantomimu nebo gesta, myšlenkové mapy a grafy... Možností je mnoho. Žáci by měli mít kontakt s probíranou látkou všemi smysly, nejen auditivně, měli by mít možnost si předmět osahat, hrát si s ním, číst, mluvit nebo psát o něm. Internet a další média představují pro dnešní žáky dobré vodítko ve známém prostředí, jak získat požadovanou

¹¹ <https://www.languages.dk/archive/clil4u/book/CLIL%20Book%20En.pdf/>, str.26-27

informaci. Je proto dobré této možnosti využívat – také proto, že žáci zároveň pracují s reálným jazykem.¹²

¹² HLAVÁČOVÁ M., HOŘÁKOVÁ P., KLEČKOVÁ G., NOVOTNÁ J., TEJKALOVÁ L.: *Seznamte se s CLILem. Getting to know CLIL practices*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87063-52-1, str.16-17

2 Projektová výuka

2.1 Definice a základní popis

Definice projektové výuky podle pedagogického slovníku (Průcha a kol. 2009)¹³ je „Vyučování založené na projektové metodě.“ Projektová metoda je „vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých témat (projektů) a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentem. Je odvozena z pragmatické pedagogiky a principu instrumentalistu, rozvíjené J.Deweyem a W.Kilpatrickem aj. V USA a dalších zemích je projektová metoda jednou z metod podporujících motivaci žáků a kooperativní učení.“

Projektová výuka není novou metodologií, nicméně se výborně doplňuje s mnoha jinými moderními metodami, a proto ji lze úspěšně využívat v různých podmínkách.

Z hlediska kurikula projektové vyučování obvykle prostupuje více předměty a integruje získané poznatky. Lze jej využít k rozvoji základních kompetencí, jak definuje např.Lojdová (2012):

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní

Projektová výuka díky svému přesahu do různých předmětů může být využita pro zařazení průřezových témat obsažených v RVP¹⁴, kam patří následující:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

¹³ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd. – Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6, str. 226

¹⁴ http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017_verze_cerven.pdf

Lojdová (2012) také konstatuje, že projektové vyučování vyžaduje poměrně hodně času a lze tedy realizovat buď jako jednodenní, týdenní nebo třeba i celoroční projekt. Co se místa realizace týče, může se odehrávat nejen ve škole, ale také venku v přírodě, doma, samostatně ve třídách nebo v rámci celé školy.¹⁵

2.2 Výhody a úskalí projektové výuky

„Projektová metoda je jednou z možných inovací při realizaci ŠVP.“ Takto hodnotí projektovou metodu Jezberová (2011) a dále dodává, že tato metoda má své velké přednosti, ale nelze s ní zcela nahradit jiné metody výuky, protože i ona má svá úskalí.

Výhodou této metody je, že žáci poznávají nové věci zasazené do souvislostí a prakticky. Žáci jsou většinou dobře motivováni, práce na projektu je baví a celková koncepce dává možnost vyniknout i těm slabším. Klima ve třídě je příznivé a podporující. Rozvíjí se zde mnoho kompetencí a měkkých dovedností (soft skills), které v běžné hodině nenalézají moc prostoru.¹⁶

Mezi úskalí projektové výuky, která vypočítává metodická příručka Projektové vyučování, patří především fakt, že žáci, kteří nepracují pod dohledem, mohou místo cizího jazyka používat svůj rodný jazyk (pokud v projektu je dáno, že mají používat cizí jazyk) nebo se někteří z žáků tzv. „svezou“ s ostatními ve skupince a nepracují vůbec. Skupiny jsou často odlišně silné a pracují jinou rychlostí, tudíž se často stává, že některé skupiny jsou pomalejší a je pak těžší koordinovat celkovou činnost ve třídě/škole/...¹⁷ Tyto faktory jsou velmi časté, proto je třeba, aby učitel, který se pouští do projektové výuky, byl schopen kreativně myslet a jednat podle aktuální potřeby.

2.3 Fáze projektu

Metodická příručka Projektové vyučování uvádí 4 fáze projektu. Prvním je podnět, který by měl ideálně vycházet od žáků. V tomto kroku je třeba se zamyslet, co, proč a jak chceme zpracovávat. Téma by mělo být nosné a mělo by řešit určitý problém. Druhou fází je plánování, kdy je třeba, nejlépe pomocí brainstormingu, při kterém se zaznamenávají nápady a asociace, zapsat vše, co se týká organizace projektu, jeho délky, formy, výstupu, zdrojů

¹⁵ http://katkalojdova.weebly.com/uploads/2/4/3/0/24306750/projektove_vyucovani.pdf, str.5-6

¹⁶ JEZBEROVÁ, Romana. *Žákovské projekty: cesta ke kompetencím : příručka pro učitele středních odborných škol*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011. ISBN 978-80-86856-77-3, str.9

¹⁷ http://www.kurzyproucitele.cz/downloads/metodiky/Metodika_4_ProjektoveVyucovani.pdf, str.6

informací a další.¹⁸ Úkol projektu by podle Lojdové (2012) měl být konkrétní, reálný, zajímavý a splnitelný.¹⁹ Třetí fází, opět dle metodické příručky Projektové vyučování, je realizace, při které je klíčová aktivita žáků a práce ve skupině. Důležitá je také kreativita učitele a následná prezentace projektu. Poslední fází je hodnocení, kdy dochází k sebehodnocení žáků i celkovému zhodnocení odvedené práce učitelem. V případě, že projekt má být klasifikován, je vhodné dát kritéria klasifikace předem žákům k dispozici.²⁰

2.4 Cíle projektové výuky

Jak uvádí Lojdová (2012), cílem této metody není žáky zahltit informacemi, ale formovat osobnost žáka ve všech jejích rovinách. Vede žáky k samostatnosti, aktivitě a tvořivosti, a proto se snaží propojovat školní činnost co nejvíce s reálným životem a umožňuje žákům vysokou míru svobody při tvorbě projektu. Vhodné je zamyslet se nad očekávaným přínosem v oblasti postojů, dovedností a vědomostí.

Cíle jsou důležitou součástí plánování projektu, protože projekt, který nemá vhodně stanovené cíle, může být značně neefektivní, což je jedno z úskalí této metody. Tím, že se v průběhu projektu mnoho věcí operativně mění a řeší jinak, než bylo plánováno, je jasný cíl velmi důležitý.²¹

¹⁸ http://www.kurzyproucitele.cz/downloads/metodiky/Methodika_4_ProjektoveVyucovani.pdf, str.8-9

¹⁹ http://kalkaloidova.weebly.com/uploads/2/4/3/0/24306750/projektove_vyucovani.pdf, str.8

²⁰ http://www.kurzyproucitele.cz/downloads/metodiky/Methodika_4_ProjektoveVyucovani.pdf, str.9

²¹ http://kalkaloidova.weebly.com/uploads/2/4/3/0/24306750/projektove_vyucovani.pdf, str.6

3 RVP a ŠVP ve vztahu k vybranému tématu

3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání ve vztahu k vybranému tématu

Pokud přistoupíme k zařazení tématu „Severoameričtí Indiáni“ do průřezových témat, velmi se nám nabízí téma Multikulturní výchova. Jak se dozvíme z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání z roku 2017²², „Průřezové téma Multikulturní výchova v základním vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty.“ (2017:133) Indiánská kultura je navíc v Evropě známá a hodně oblíbená, takže každý žák již má předem nějaké představy a znalosti o ní, z čehož se při přípravě hodin dá dobře vycházet. Indiáni byli v minulosti mnohými Čechy vnímáni jako kultura podobně utlačovaná, jako český národ v dobách komunismu – proto se v té době také mnoho Čechů začalo zabývat indiánskou kulturou a napodobovat ji, čímž u nás vzniklo tzv. „euroindiánství“. O tomto fenoménu byl natočen film *Touha být Indiánem* (*Becoming a Native American in the Czech Republic*), který přijeli natočit rodilí Indiáni udivení tím, jak si na ně lidé ve světě „hrají“. V tomto dokumentu je vysvětleno mnoho souvislostí mezi vztahem Evropanů k Indiánům a ke svému vlastnímu historickému vývoji a osudu. Dokument je dle mého názoru dobře využitelný při výuce o indiánské kultuře, protože čeština je předabovaná do angličtiny a je dobře srozumitelná.

Průřezové téma Environmentální výchova „vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí, tj. k pochopení nezbytnosti postupného přechodu k udržitelnému rozvoji společnosti a k poznání významu odpovědnosti za jednání společnosti každého jedince. Umožňuje sledovat a uvědomovat si dynamicky se vyvíjející vztahy mezi člověkem a prostředím při přímém poznávání aktuálních hledisek ekologických, ekonomických, vědecko-technických, politických a občanských, hledisek časových (vztahů k budoucnosti) i prostorových (souvislostí mezi lokálními, regionálními a globálními problémy) i možnosti různých variant řešení environmentálních problémů.“ (2017:135) V případě Severoamerických Indiánů lze provázanost člověka a životního prostředí sledovat velmi

²² http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017_verze_cerven.pdf

dobře a v mnoha směrech, např. vliv příchodu Evropanů do Ameriky na výskyt bizonů nebo vztah původních obyvatel k přírodnímu bohatství Ameriky a podobně.

3.2 Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání ve vztahu k vybranému tématu

Školní vzdělávací program základní školy Kamenice u Jihlavy²³, kde pracuji, uvádí několik vhodných momentů, kdy se dá učivo o původních obyvatelích Ameriky vhodně zapojit do probírané látky. Vybrala jsem především ty, které jsou vhodně propojené se zvolenými tématy, rozebíranými v praktické části.

V 6.ročníku v rámci Občanské výchovy se žáci dotýkají problematiky pojmu Kultura, její rozmanitosti, podob a projevů. Zdá se mi vhodné zmínit i kultury mimoevropské, indiánská se mi jeví jako obzvlášť vhodná proto, že ji žáci poměrně dobře znají z filmů a knih. V Zeměpise lze využít tématu Práce s mapou a podrobněji prozkoumat tu část Ameriky, kde žili Severoameričtí Indiáni. Angličtina je v tomto případě vhodně provázaná se zeměpisem, protože se zaměřuje mimo jiné také na zeměpisná místa a názvy.

Zabývat se budeme základními pojmy souvisejícími s Indiány, rozlišením Indiánů na pláňové a lesní, jejich jazykem a základními zeměpisnými pojmy.

V 7.ročníku v rámci výuky dějepisu je probírána Amerika a její kolonizace, proto se domnívám, že je zde vhodné zařadit téma Severoameričtí Indiáni, neboť s probíranou látkou velmi úzce souvisí. Lze tak v rámci hodiny dějepisu pomocí projektové výuky nebo metody CLIL seznámit žáky s tímto tématem poněkud úžeji. V zeměpise se věnuje dost času přímo Severní Americe. V přírodopise lze využít téma Savany a stepi k vysvětlení podmínek, v jakých pláňoví Indiáni žili a lovíli, také lze pohovořit o lesnatých oblastech, kde žili indiáni lesní. Dále lze využít také téma v přírodopise, Základní orgány těl semenných rostlin, a to například při vysvětlení obživy lesních Indiánů, která byla založena právě na rostlinné stravě. V pracovních činnostech pracuje žák na zahradě, pěstuje plodiny – lze opět využít bývalé severoamerické plodiny, které u nás zdomácněly. Následně v rámci stejného předmětu lze využít plodiny vypěstované na zahradě pro přípravu pokrmů v kuchyňce školy. Angličtina se zabývá tématem „příroda“, které určitě obsáhne i severoamerické plodiny pěstované lesními Indiány.

²³ Školní vzdělávací plán pro základní vzdělávání. Vzdělání je sladký plod hořkého kořene. Kamenice 2016.

Zabývat se budeme zemědělstvím lesních Indiánů, systémem „Tři sestry“, pěstováním vybraných plodin a přípravou pokrmu z nich.

V 8.ročníku jsou v dějepise probírány mimoevropské civilizace v období novověku, kam lze Indiány též vhodně zařadit. Angličtina se zabývá tématem „kultura“, které opět může být spojeno s kulturou indiánskou. Ve Výtvarné výchově se pracuje s přírodními materiály, je zde tedy možné vyzkoušet výrobu některých autentických předmětů a propojit tak indiánskou kulturu s praktickou činností, při které vzniknou předměty uctívané v indiánské kultuře.

Zabývat se budeme výrobou lapače snů, jeho významem a spirituálním smyslem.

V 9.ročníku jsou v dějepise probírány dějiny 20.století, což je vhodná oblast pro posouzení role Indiánů v moderní společnosti, která není úplně jednoznačná. Toto téma je obzvláště složité, protože je Evropanům často neznámé, většina znalostí o severoamerických Indiánech se dotýká pouze Indiánů před kolonizací Ameriky bílými lidmi. Angličtina velmi vhodně probírá téma „umění a kultura“ a „společnost“, kam se problematika novodobých potomků Indiánů dá vhodně včlenit.

Projekt pro devátou třídu jsem nakonec kvůli obsáhlosti celé práce nerealizovala, ale vzhledem k možnostem, které nabízí Školní vzdělávací program právě v deváté třídě, by bylo možné i v tomto ročníku zaměřit pozornost směrem k Indiánům a jejich životu v moderní společnosti, jejich přežívající kultuře a problémům (např.alkoholismus, gamblerství..) a zabývat se i zajímavým fenoménem „euroindiánství“ ve vztahu k rodilým Indiánům.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část mé práce tvoří projekt „Severoameričtí Indiáni“, který je určený pro 6.-8. ročník 2.stupně ZŠ. Může probíhat nezávisle na sobě v každé třídě zvlášť, v průběhu školní docházky si tak žáci projdou postupně celým projektem, nebo může být naplánován jako součást projektového dne, který v případě 7.ročníku bude mít ještě další výstup v následujících měsících. Záleží zcela na zvážení učitele.

Ve všech čtyřech částech projektu je využito projektové vyučování i prvky metody CLIL – hodiny nejsou vedeny výhradně anglicky, ale angličtina je využívána v co největší možné míře. Hodně záleží na učitelích konkrétní školy, nakolik jsou schopni vést výuku v angličtině nebo alespoň s využitím důležitých anglických slovíček. Ve výuce se prolíná angličtina s jinými předměty: v 6.třídě se jedná o občanskou výchovu, tělesnou výchovu a zeměpis, v 7.třídě o dějepis, zeměpis, přírodopis a pěstitelské práce a v 8.třídě o dějepis a výtvarnou výchovu.

V 6.třídě je projekt zaměřen na úvod do indiánské problematiky (základní zeměpisné pojmy, rozdělení Indiánů na pláňové a lesní, specifika jejich životního stylu, dorozumívací možnosti mezi kmeny, ukázka nejznámějšího indiánského jazyka, lakotštiny, indiánská hra lakros). V 7.třídě se zaměříme na zemědělství u lesních indiánských kmenů (plodiny, způsob pěstování, uvaření pokrmu z indiánských plodin). V 8.třídě se žáci budou zabývat duchovnem Indiánů a protože se jedná o velmi široké a těžko uchopitelné téma, postavíme jej pouze na jednom vybraném tématu a to na tom, který žáci většinou znají – lapači snů (historie, smysl, práce s postupem, výroba lapače).

Původně jsem měla v plánu se v práci zaměřit na celý druhý stupeň, ale nakonec jsem z něj ustoupila a zůstala jen u tří ročníků, a to ze dvou důvodů: Zaprvé by byl rozsah práce příliš velký a zadruhé jsem si uvědomila, že zatímco ZŠ Kamenice začíná s výukou podle Projectu 1 již v páté třídě a v deváté končí Projectem 5, většina jiných škol má Project posunutý až od šesté třídy a 5.díl vůbec neprobírá. Proto jsem se rozhodla, že bude lepší, když přichystám tři ročníky, které lze na jiných školách o rok posunout a projekty prezentovat až v rozmezí 7.-9.třídy.

Současně jsou v projektu zahrnuta 2 průřezová témata – environmentální výchova a multikulturní výchova. Environmentální výchova vede žáky k pochopení vztahů mezi člověkem a přírodou, což lze výborně ilustrovat na vztahu indiánských kmenů ke svému přirozenému prostředí. Multikulturní výchova má žákům přinést možnost seznámit se s rozmanitostí nejrůznějších kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Téma Indiáni je v tomto případě ideální, navíc lze předpokládat, že žáci toho o Indiánech předem relativně dost vědí.

4 Projekty

4.1 Kultura a jazyk severoamerických Indiánů

Koncept hodiny

Téma hodiny: Kultura a jazyk severoamerických Indiánů

Cílová skupina: 6. třída ZŠ (úroveň A1)

Trvání: 3 vyučovací hodiny (zeměpis, anglický jazyk, tělesná výchova)

Pracovní list je v příloze, stejně jako jeho správné řešení. Výstupem projektu je vyšší informovanost žáků o životě severoamerických Indiánů a jejich jazyku a způsobech dorozumívání a znalost hry lakros.

1.vyučovací hodina

Pomůcky: pracovní list, Atlas světa, 2 obrázky s indiánskou tematikou

Slovní zásoba: Rocky MOUNTAINS, MISSISSIPPI, MISSOURI, SEIRRA NEVADA, THE GREAT LAKES, APPALACHIAN MOUNTAINS, GRAND CANYON, WOODLAND INDIAN, PLAINS INDIAN, ARROW, BOW, CANOE, TEEPEE, LONGHOUSE, BUFFALO HUNTING, GARDENING, MAPLE SYRUP, LACROSSE

Cíl: Seznámit se s několika významnými body na mapě Severní Ameriky. Ovládat práci s mapou. Naučit se novou slovní zásobu k tématu „Severoameričtí Indiáni“ a její správnou výslovnost. Umět použít minulý čas a zápor v minulém čase. Popsat obrázek za použití „There is/are“, „on the right/on the left/in the middle“ a za pomoci základních předložek.

1.-5.minuta

Na úvod hodiny využijeme brainstorming. Na tabuli napíšeme spojení „Indians – Native Americans“²⁴(jedná se o upřesnění prvního slova, Indiáni dostali při zámořských objevech jméno po Indech, které Kolumbus očekával na místě, kam doplul, a dodnes se obě tyto rasy nazývají stejně, i když společného nic nemají). Poté anglicky vyzveme žáky, aby zkusili vymyslet, o koho se jedná. Pokud dojdou na to, že se jedná o Indiány, požádáme je, aby vymysleli co nejvíce věcí, o kterých ví, že se s Indiány pojí. Ideálně anglicky, v případě nedostatečné slovní zásoby i česky. Návrhy píšeme na tabuli kolem prvního nápisu, můžeme

²⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Native_Americans_in_the_United_States

vytvořit „pavouka“, myšlenkovou mapu. Předpokládám, že žáci o Indiánech ví poměrně hodně z knih a filmů, takže nápadů budou mít hodně, jen asi většinu nebudou ovládat v angličtině.

6.-20.minuta

Nyní se žáků zeptáme, jestli vědí, kde Indiáni žijí. Jelikož se v páté třídě v angličtině podle ŠVP naší školy probíraly kontinenty, předpokládám, že si je žáci alespoň částečně pamatují. Rozdáme jim pracovní list (*příloha č.1*). První úkol, který mají, je podívat se na slepé mapy tří kontinentů, pojmenovat je správně anglicky (kontrolujeme také správnou výslovnost) a zakroužkovat kontinent, na kterém žijí Indiáni.

Upřesníme žákům, že se bavíme o Indiánech obývajících oblast dnešního USA.

Poté mají žáci za úkol v dalším cvičení doplnit do slepé mapy USA význačné body, které se zde nacházejí a mají blízkou spojitost s životem Indiánů. Využívají přitom Atlas světa, který si na hodinu přinesou s sebou. Poté si můžeme ukázat, kde žily nejznámější indiánské kmeny (např. Siouxové, Cheyenni, Vrány, Apačové, Irokézové).

21.-35. minuta

Na tabuli nám zůstala myšlenková mapa, kterou žáci vytvořili v předcházející hodině. Můžeme se jí dobře chytit. Předpokládám, že většina pojmů souvisejících s Indiány nejspíš bude směřována k Indiánům pláňovým, kteří jsou v povědomí Evropanů zapsaní mnohem více, zvláště díky oblíbeným filmům typu Vinettu, Malý velký muž nebo Tančí s vlky. Naším úkolem bude vysvětlit žákům, že v Severní Americe nežili pouze tito Indiáni, ale také úplně jiná, odlišná skupina Indiánů – Indiáni lesní. Rozdíl mezi oběma skupinami je značný. Zatímco známí pláňoví Indiáni žili především na centrálních prériích v obydlích zvaných týpí, živili se skoro výhradně lovem bizonů a dále jiné, drobnější zvěře, oblékali se do oblečení z kůže ulovených zvířat a měli určité typické rituály (např. Tanec Slunce, slavnost tance Pow Wow), lesní Indiáni žili v hlubokých lesích, kde obývali takzvané „dlouhé domy“ postavené z kůry stromů, z velké části se živili rostlinnou stravou (měli poměrně značně rozvinuté zemědělství, ve kterém pracovaly hlavně ženy s dětmi, muži lovíli drobnější zvířata obývajících lesy – bizony neznali), ochucovali svou potravu javorovým sirupem, některé kmeny dokonce i velmi vzácnou solí, kterou si sami vařili u solných jezer, oblékali se spíše do látek, které směřovali

s bílými osadníky (žili blíže u pobřeží a s obchodníky se potkávali výrazně dříve, než préríjní Indiáni) a měli mnoho svátků a oslav, které se více blíží naší představě jakožto bělochů. Informací lze získat mnohem víc přečtením knih o Indiánech, kterých je k dispozici velké množství, nebo shlédnutím filmů s touto tematikou.

O lesních Indiánech nebylo napsáno tolik knih a natočeno tolik filmů, ale je jisté, že to málo, které máme k dispozici, za přečtení rozhodně stojí (např. dětská kniha *Modrý pták* od Anny Jürgen, která velmi dobře popisuje život lesních Indiánů, nebo film *Nový svět*, natočený podle stejnojmenné knihy od Johna Smithe, který dobře dokumentuje první setkávání bílých osadníků a lesních Indiánů).

Poté, co žákům popovídáme o Indiánech a jejich zvyklostech (můžeme používat angličtinu, nebo jen určitá anglická slova, která si přejeme, aby žáci ovládali), vybědíme žáky, aby se podívali na obrázky na druhé straně pracovního listu (*příloha č.1*). Jedná se o slovní zásobu, kterou využijeme i v následujících dvou cvičeních. Slovíčka se žáky projdeme, přečteme je (dbáme na správnou výslovnost) a ujistíme se, že žáci rozumí významu. Na další straně naleznou cvičení č.3, kde mají za úkol tvořit věty v minulém čase, které se týkají préríjních a lesních Indiánů. Využijeme i možnost procvičit zápor v minulém čase.

36.-45.minuta

Po seznámení žáků s kulturou lesních a pláňových Indiánů rozdělíme žáky do dvojic. Každý žák dostane jeden obrázek (*příloha č.2*), který nesmí ukázat svému kamarádovi z dvojice. Jedná se o fotografii a malbu s autentickými výjevy ze života pláňových Indiánů. Úkolem jednoho z dvojice žáků je popsat obrázek tak, aby druhý z dvojice byl schopen jej sám namalovat do rámečku v pracovním listu. Potom si úlohy vymění a ten, kdo popisoval, nyní maluje a obráceně. Žáci procvičí při popisování především vazbu „There is/are“ a výrazy „on the left“, „on the right“ a „in the middle“ a také základní předložky, které už mají probrané z loňského roku.

2.vyučovací hodina

Pomůcky: pracovní listy, slovníček lakotštiny, Indiánská znaková řeč

Slovní zásoba: BUFFALO, CLOUD, CRAZY, HORSE, RED, ELK, SPOTTED, SITTING

Cíl: Seznámit se s indiánským jazykem lakotštinou. Umět pracovat s jednoduchým slovníčkem. Předvést indiánskou znakovou řečí zadaný výraz.

1.-5.minuta

V další hodině seznámíme žáky s jazykem, který je ze všech indiánských jazyků asi nejznámější – s lakotštinou. Lakotové jsou také nazýváni Siouxové (což je název známý hlavně z knih Karla Meye). Jejich jazyk je zajímavý také tím, že zatímco v dnešní době většina potomků Indiánů mluví už výhradně anglicky a svůj rodný jazyk ani nezná, v tomto případě je to jinak – díky velké pomoci Jana Ulricha, Čecha, který se dlouhé roky snaží, aby se indiánské děti znovu začaly na školách učit svůj jazyk a vytváří různé publikace a učebnice pro tento záměr, se nejedná o takřka zapomenutý jazyk. Nedávno u nás také například vyšla kniha *Děti prémie*, ve které je tento jazyk popularizovaný nenáročnou formou pro české děti i se slovníčkem vzadu²⁵.

6.-25.minuta

V dalším cvičení v pracovním listu (*příloha č.1*) žáci naleznou 4 dobové fotky velkých lakotských náčelníků, jejichž jména nejsou lidem neznámá ani v dnešní době. Vedle fotky je lakotsky napsané jméno náčelníka. Rozdáme do dvojic zjednodušené lakotské slovníčky (*příloha č.3*) a vyzveme žáky, aby s pomocí slovníčku zkusili přeložit jména náčelníků do angličtiny a pak i do češtiny. Zeptáme se, jestli některého z nich žáci znají (například z filmu). Na konci jsou dva volné řádky. Zde mají žáci za úkol vymyslet si vlastní indiánské jméno, zapsat ho anglicky a převést jej do lakotštiny (vychází pouze z nabídky slov – podstatných a přídavných jmen – ve slovníčku). Před tím, než necháme žáky samostatně pracovat, je vhodné vysvětlit jim dvě základní pravidla tvorby lakotských jmen – přídavné jméno stojí až ZA podstatným jménem (oproti zvyklostem češtiny) a při tvorbě ženského jména je třeba za jméno připojit koncovku –WIN (například Waštéwin – Dobrá žena, Napewin osní – Žena se studenýma rukama, Studená ruka). Lze také vzít žáky do počítačové učebny a umožnit jim práci s programem „New Lakota Dictionary“²⁶, který je také prací českého hobbyisty Jana Ulricha. Jedná se o anglicko-lakotský online slovník. Žáci tak zjistí, že i indiánský jazyk se lze učit počítačovou formou, protože i on doznává určitý vývoj a posun. Nicméně, jak je na těchto stránkách uvedeno, dnes již plyně mluví lakotsky pouhých 2000 lidí, proto se snaží

²⁵ BALÍK, Ondřej. *Děti prémie*. Ilustroval Jan ŠORM. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 9788027106028.

²⁶ <http://www.lakotadictionary.org/nldo.php>

tvůrci slovníku a dalších publikací přilákat pozornost také mladých Indiánů, kteří mluví dnes prakticky výhradně anglicky.

Je také vhodné žákům vysvětlit, že tento jazyk není jediný indiánský jazyk, těch bylo mnoho. Bohužel z velké většiny se moc nezachovalo, byly zapomenuty. Dodnes je použitelný například jazyk Apačů nebo Cheyennů. Je důležité si uvědomit, že mateřský jazyk je důležitou součástí kulturního dědictví národa, ať už se jedná o Indiány nebo Čechy, a měli bychom na něj být hrdí jako na svoji součást.

26.-45.minuta

V druhé části hodiny si povíme něco o dorozumívání se mezi různými indiánskými kmeny. Jak už jsme žákům vysvětlili, neexistoval jeden jazyk pro všechny, ale mnoho různých jazyků mnoha kmenů. Jak se tedy dorozuměli Indiáni ze dvou různých kmenů, kteří se potkali a potřebovali si předat nějaké poselství? Pro tyto účely nesloužil žádný mluvený jazyk, ale kmeny si vyvinuly jakousi posunkovou řeč, která byla pro všechny stejná a všichni ji byli schopni pochopit. Bylo to praktické, protože se mohl potkat Apač s Lakotou a domluvili se stejně dobře, jako kdyby patřili ke stejnému kmeni. V některých indiánských filmech lze posunkovou řeč vidět (např. *Strážce snů* nebo *Tančí s vlky*). Existuje i kniha *Indian Sign Language*²⁷, ve které je obrazem zachyceno mnoho znaků, které Indiáni používali. Vyšla pouze v angličtině, ale je velmi názorná. Abychom žáky trochu rozhýbali, rozdáme jim zjednodušený „slovníček“ (*příloha č.4*), ve kterém najdou znaky pro všechny čtyři známé indiánské náčelníky. Ve dvojicích si je zkusí vyznakovat. Potom mohou ostatním žákům zkusit předvést některého z náčelníků a ostatní hádají, o koho se jedná. Pokud zbude čas, je možné žákům nabídnout jednoduchý pracovní list z *Indian Hobby Courieru* (*příloha č.5*), aby si mohli vyzkoušet jednoduchou komunikaci mezi sebou, nebo mohou sami ve dvojicích využít „slovníčku“ a protrénovat si je sami.

Je možné také žákům vysvětlit, že zatímco Indiáni si vyvinuli jako mezikmenovou „řeč“ řeč posunkovou, bílí lidé si pro tyto účely vytvořili esperanto, které ale nikdy nebylo tak využíváno, jak se původně zamýšlelo (a jehož místo postupně zabírá angličtina, která se stává mezinárodním jazykem).

²⁷ TOMKINS, William. *Indian sign language*. New York: Dover Publications, 1969. ISBN 0-486-22029-x.

3.vyučovací hodina

Pomůcky: lakrosové hole, míček, branky, pravidla lakrosu

Slovní zásoba: LACROSSE, LACROSSE STICK, LACROSSE BALL, CARRY, CATCH, SHOOT, FIELD, RULES

Cíl: Seznámit se s pravidly lakrosu. Umět hrát lakros.

Nyní se dostáváme k závěrečné části projektu, a tou je lakros. Hra je dnes již známá po celém světě, ale málokdo ví, že kořeny lakrosu lze nalézt v severní Americe, u Indiánů, kteří tuto hru nazývali „bagataway“, což v překladu znamená „malý bratr války“. Jméno lakros dostala až od jezuitského misionáře, který viděl hrát Indiány tuto hru a zahnuté hole mu připomněly biskupskou hůl. Kdysi se lakros hrával za různým účelem, jako hra, kterou Indiáni milovali, jako náhrada války mezi dvěma kmeny (kmeny nebyly velké a nemohly si dovolit přijít o mnoho svých bojovníků, proto bojovaly touto formou, nicméně velmi tvrdě, lakros prakticky neměl pravidla) nebo jako náboženská oslava.

V současné době existují jasně daná pravidla, která vymysleli bílí lidé, kteří v lakrosu našli zalíbení.²⁸

Seznámíme žáky s pravidly českého lakrosu (existuje více typů, ale tento bude žákům nejspíš nejznámější) a dle vlastních potřeb si je upravíme (např. rozloha hrací plochy apod.) a po zbytek hodiny uspořádáme přátelský zápas mezi dvěma „indiánskými kmeny“ – skupinami žáků. Je možné mít branky pevné, jasně dané, nebo branku pohyblivou, kterou představuje hráč, který se může pohybovat a tím znesnadňovat zasáhnutí cíle. Žáci se tak po předchozí práci v klidu a v sedě rozhýbou a zakončí celý projektový den aktivní činností.

Stručná pravidla českého lakrosu lze nalézt v příloze (*příloha č.7*). Angličtinu lze při hře využít třeba na základní pokyny rozhodčího, pokud je učitel tělocviku schopen používat cizí jazyk.

4.2 Tři sestry

Koncept hodiny

Téma hodiny: Tři sestry

²⁸ <http://irokezove.unas.cz/kultura/lakros/lakros.htm>

Cílová skupina: 7. třída ZŠ (úroveň A1-A2)

Trvání: 1 vyučovací hodina AJ, 2 vyučovací hodiny pracovních činností, několik vyučovacích hodin pěstivalských prací (dle potřeby)

Pracovní listy jsou v příloze, stejně jako jejich správné řešení. Výstupem projektu je pokrm uvařený z vypěstovaných plodin.

1.hodina

Pomůcky: kartičky s plodinami, 2x pracovní list

Slovní zásoba: CORN, BEANS, PUMPKIN, CHOP DOWN, STONE AND COOPER AXES, SET FIRE, IN CHARGE OF, RAKE, SEED, CROP, TAKE CARE OF, WEED, SCARE AWAY

Cíl: Rozvoj čtenářských dovedností. Tvorba odpovědi na otázku. Práce s novou slovní zásobou.

1.-5. minuta

Žáci dostanou otázku: *What do the Indians eat?* Očekávám odpovědi typu *meat, buffaloes, animals..* Většina žáků totiž zná pouze pláňové Indiány, pro které byl skutečně hlavním zdrojem obživy bizon (a s jeho vybitím bílými lidmi tito Indiáni přišli o svůj zdroj potravy a nemohli dále kočovat, jak byli po staletí zvyklí). Odpověď schválíme, nicméně vysvětlíme žákům, že to platí pouze pro pláňové Indiány. A že v severní Americe žili také Indiáni lesní, kteří bizona za celý svůj život vůbec potkat nemuseli. Ti se živil tradičním způsobem zemědělství, lovili pouze drobná zvířata v lesích jako doplněk své stravy, vyráběli si javorový cukr a některé kmeny dokonce vařily u solných jezer sůl. Jejich společnost byla značně vyspělá, tím, že se nestěhovali, měli lepší vybavení i bydlení.

Tyto informace je vhodné žákům jednoduše anglicky shrnout, v případě horšího pochopení lze doplnit některé věci i česky.

6.-10.minuta

Nyní rozdělíme žáky na skupinky po čtyřech, do každé skupinky dáme obálku, ve které jsou uloženy lístečky (*příloha č.8*). Lístečky se týkají tří lesními Indiány nejčastěji pěstovaných plodin (fazole, kukuřice, tykev – dýně). Úkol žáků je roztřídit lístečky tak, aby u sebe měli vždy správný anglický název rostliny, její obrázek a její anglický popis.

Společně zkontrolujeme, přečteme si informace o plodinách a žáci je přeloží.

11.-35. minuta

Každý žák dostane nyní pracovní list (*příloha č.9*) „Growing Food among the Native American People“. Nejprve ze všeho seznámíme žáky s neznámými pojmy. Vypíšeme jejich seznam na tabuli a pokusíme se je anglicky jednoduše vysvětlit. Dobře procvičíme výslovnost.

Zaměříme pozornost na tři obrázky, které se nacházejí v pracovním listu. Po seznámení s neznámými či méně známými slovy je žáci jednoduše jednou větou popíší. *Např. The man chops down the trees. The woman plants seeds. The woman weeds the garden.*

Poté si žáci potichu přečtou první část textu. Odpověď na první otázku zkusí vymyslet ve dvojicích (dostanou chvíli na přemýšlení) a pak zodpovíme společně. Dále si přečtou druhou část textu a otázku, která následuje, zodpoví každý sám (o všech třech základních plodinách jsme mluvili hned v úvodu při práci s lístečky). Pak text dočtou do konce. Pokud nebudou žáci rozumět některému slovíčku, pokusíme se jej jednoduše vysvětlit anglicky.

36.-40.minuta

Nyní rozdáme žákům další pracovní list, s připravenými úkoly k textu (*příloha č.10*). Pro lepší orientaci v nové slovní zásobě budou mít v prvním cvičení žáci za úkol pospojovat dvě věci, které spolu logicky souvisejí (sloveso + podstatné jméno) a vytvořit z nich větu. Pro silnější a pokročilé skupiny můžeme tvořit věty v minulém čase.

41.-45. minuta

Na závěr hodiny žáci zodpoví otázky ze cvičení 2 (*příloha č.10*). Jedná se o cvičení ve stylu „open questions“. Mají tak reagovat na otázky týkající se textu, který před chvílí četli. Odpovědi hledají v přečteném textu. Procvičují minulý čas prostý. Pokud cvičení z nedostatku času v hodině nestihneme, je možné jej žákům zadat jako domácí úkol a nechat je odpovědi na ně vypracovat písemně.

2.- x.hodina (dle potřeby v průběhu sezóny)

Pomůcky: Pracovní list, semínka dýně, pnuocího fazolu a kukuřice, motyčka, konev na zalévání, metr, lopatka

Slovní zásoba: SUPPORT, NITROGEN, SHADE, WEED, FROST, SEED, PASS, INCH, FOOT

Cíl: Pochopit výhodu společného pěstování některých plodin. Umět převést anglické jednotky délky na české. Založit záhon a pečovat o něj.

Předpokládáme, že učitel tohoto předmětu není primárně učitel angličtiny, proto v této hodině používáme angličtinu spíše pro jednotlivé pojmy, než jako jazyk celé hodiny. Samozřejmě, čím víc je schopen učitel vést hodinu v angličtině, tím lépe. Můžeme však využít i jen některé prvky tak, jak se to v CLIL výuce běžně dělá.

1.-10.minuta

Žáci dostanou pracovní list (*příloha č.12*), kde je popis celého postupu, jak si vypěstovat nejčastěji pěstované plodiny lesních Indiánů tak, jako to dělali oni sami. Opět se jedná o tři plodiny zmiňované již v hodině angličtiny – pnoucí fazole, kukuřici a tykev (dýni). Žákům vysvětlíme, že se tento způsob pěstování nazýval „Tři sestry“, protože spolu všechny tři rostliny úzce spolupracují. V pracovním listu najdou žáci anglicky sepsané důvody, proč zrovna kombinace těchto tří plodin je opravdu vhodná. Učitel je s žáky přečte a přeloží. Je možné se v návaznosti na toto téma krátce zmínit o spolupráci, čili symbióze rostlin, nebo o rostlinách s hlízkovými bakteriemi.

11.-15. minuta

Žáci dostanou za úkol převést anglické jednotky délky na české – konkrétně budeme mluvit o palcích a stopách. Prozradíme žákům, kolik centimetrů je jeden palec a jedna stopa a necháme je, aby přepočítali potřebné rozměry k vysetí semen na záhony.

16.-40. minuta

Nyní již žáci zahájí samotnou práci na zahradě, připraví si záhon, který zryjí a vyplevelí a následně do něj podle nákresu a popisu postupně zasejí všechny tři druhy semen. Semena dobře zalijí, do patřičných řádků na pracovním listě si poznamenají data výsevu. V této první hodině dojde pouze k zasetí kukuřice, další semena se dle instrukcí zasejí v dalších hodinách.

41.-45. minuta

V závěru hodiny je možné žákům přečíst úryvek z knihy „Modrý pták“ od Anny Jürgen²⁹. Toto čtení probíhá již v češtině, spíše jako zajímavost a náhled do poměrně neznámé kultury lesních Indiánů. Pokud zbude více času, je možné přečíst i více úryvků, do tématu obživy lesních Indiánů spadá hlavně téma výroby javorového sirupu nebo vaření soli.

V následujících hodinách pěstitelských/pracovních činností se žáci starají o založený záhon po dobu celé sezóny. Vysejí i semena dýně a fazolu dle instrukcí. Po dozrání rostlin žáci posbírají úrodu a následně ji využijí při vaření ve školní kuchyňce.

3.-4.hodina (spojené)

Pomůcky: vybavená školní kuchyňka, 3 různé recepty v AJ

Slovní zásoba: SMOOTH, SOFT, DE-SEED, CORN ON THE COB, EAR, TURN OFF, DRAIN, MAPLE SYRUP, BAKING POWDER, CHOCOLATE CHIPS, PREHEAT, FOOD PROCESSOR, GREASED, UNDERCOOKED

Cíl: Rozvoj čtenářských dovedností. Práce s anglickým receptem. Příprava pokrmu.

V této závěrečné hodině budou žáci zpracovávat již vypěstované plodiny a pracovat s anglicky psaným receptem.

Žáky rozdělíme do skupin po čtyřech, každá skupinka dostane svůj recept (dle časových možností můžeme každé skupině přidělit jiný recept, nebo si každá skupinka připraví všechny tři recepty – nejsou náročné na čas ani práci) (*příloha č. 13*). Tyto recepty jsou vybrané tak, aby v nich žáci mohli zpracovat vypěstované plodiny – nejsou totožné s recepty indiánskými, protože (po mých vlastních zkušenostech) jsou indiánské receptury pro Evropany prakticky nepoživatelné. Základem této problematiky je to, že většina kmenů, která neměla přístup k soli, vařila zásadně bez ní a „kořenila“ jídlo javorovým sirupem. Předpokládám, že maso a zelenina ochucené nasladko by u žáků nevyvolalo nadšení, proto je lepší jim tuto zajímavost, pro nás dnes již nepochopitelnou, sdělit, a pokusit se o přípravu receptu pro Evropany stravitelnějšího.

²⁹ JÜRGEN, Anna. *Modrý pták*. Mladá Fronta, 1961. ISBN 23-007-72.

Pokusila jsem se vybrat recepty tak, aby tvořily jednoduché menu – polévka, rychlé hlavní jídlo a zákusek. Zákusek – fazolové brownies – je lepší dělat již z konzervovaných fazolí (odpadne dlouhé namáčení a chystání – ale je to zcela na zvážení učitele).

Pro přípravu pokrmu by měla vyhovovat délka 1-2 hodin, záleží na prostoru kuchyňky a náročnosti receptu. Protože každá škola má jiné možnosti, nechávám délku této části na zvážení konkrétního pedagoga.

Jelikož je recept psán anglicky a jsou v něm využity zkratky pro anglické kuchyňské míry, je vhodné je s žáky předem projít a vysvětlit případné nejasnosti. Vzhledem k tomu, že žáci s anglickým receptem na naší škole pracují již v šesté třídě v rámci učebnice Project 2, mělo by jít spíše o opakování, patřičná slovní zásoba a míry jsou již probrané. V případě pochybností je vhodné v hodině angličtiny, která předchází této hodině, věnovat pozornost zopakování potřebné slovní zásoby.

4.3 Lapač snů

Koncept hodiny

Téma hodiny: Lapač snů

Cílová skupina: 8. třída ZŠ (úroveň A1-A2)

Trvání: 1 vyučovací hodina AJ, 2 vyučovací hodiny výtvarné výchovy

Pracovní list je v příloze, stejně jako jeho správné řešení. Výstupem projektu je lapač snů.

1.vyučovací hodina

Pomůcky: pracovní list s textem

Slovní zásoba: DREAM CATCHER, SPIRIT, WEAVE, VIOLENT, RAMBUNCTIOUS, DART, TANGLE, TRAP

Cíl: Porozumět psanému textu. Vyjádřit vlastní názor. Procvičit trpný rod přítomný a minulý. Sestavit odpověď na otázku.

1.-5.minuta

Hodinu začneme brainstormingem. Žáci si přečtou název článku v pracovním listu (*příloha č.14*) a pokusí se přijít na to, o co by se mohlo jednat. V případě, že na správnou

odpověď nepřijdou, napovím jim promítnutím obrázku lapače snů. Ten už s největší pravděpodobností někteří poznají a můžeme si tedy popovídat, k čemu lapač slouží a zda ho mají doma.

Read the topic. Do you know, what the word dream catcher means? Do you have a dream catcher at home?

5.-15.minuta

Žáci si přečtou text o lapači snů. Text je poměrně krátký, ale už trochu složitější, takže nejdříve ze všeho budou mít za úkol podtrhat si v textu slova, kterým nerozumí a já je vypíšu na tabuli. Společně zkusíme z kontextu uhodnout jejich význam, pokud se to u některého slova nezdaří, žákům jej přiblížím nějakým jeho opisem nebo vysvětlím význam slova anglicky.

15.-25.minuta

Po přečtení textu dostanou žáci za úkol vypracovat cvičení na TxF questions. Text si ještě jednou pomalu přečtou a označí jednotlivá tvrzení T (true), F (false) nebo DS (does not say). Potom společně toto cvičení projdeme, vyvolaný žák vždy přečte jedno tvrzení a okomentuje svou volbu pravda x lež. Pokud bude tvrzení lživé, pokusí se vysvětlit anglicky, jak by mělo vypadat správně. V případě nejasností společně vyhledáme v textu správnou odpověď.

25.-35.minuta

Žáci znovu projdou text, tentokrát s barevnou tužkou v ruce. Mají za úkol označit všechny tvary trpného rodu, které se v textu nacházejí. V případě zasazení projektu ke konci školního roku se jedná o opakování gramatiky, kterou probíráme u nás na škole dle ŠVP v osmé třídě. V textu se nachází 4 tvary minulého času trpného rodu a 1 tvar přítomného času. S žáky si zopakujeme, jak se oba tvary tvoří (i pro jednotné číslo, v textu jsou pouze příklady množného čísla). Potom mají žáci za úkol vyplnit cvičení na trpný rod, které si společně zkontrolujeme. Toto cvičení je vhodné ještě před rozdělením pracovních listů buď zahrnout do pracovního listu, nebo odstříhnout a rozdat později – jsou v něm vypsány věty, které předtím žáci vyhledávali v textu a které nyní mají za úkol převést do činného rodu. Nedáme jim tak zbytečně brzy nápovědu k předchozímu úkolu.

Všechny úkoly k textu, který je převzatý, jsou autorská práce.

35.-40.minuta

Nechám žáky diskutovat o tom, zda věří na moc lapače snů a zda je napadají ještě jiné způsoby, jak si zajistit dobrý spánek. Trochu zabrousíme do tématu „zdravý životní styl“, který s dobrým spánkem také souvisí.

40.-45.minuta

Na závěr hodiny shrnu vše, co jsme se dnes dozvěděli a seznámím žáky s dalším plánem – v následujících dvou hodinách pracovních činností nebo výtvarné výchovy budou pracovat s anglickým návodem a vyrábět vlastní lapač snů.

2.a 3.vyučovací hodina

Pomůcky: spojovačka, návod na lapač snů, materiál na výrobu (bambusová ucha na látkové tašky nebo vnitřní kruh od kruhu na vyšívání, proužky kůže, bavlnka, lepidlo, korálky různých barev, peříčka, stužka, nůžky)

Slovní zásoba: BEADS, LEATHER, GLUE, CROCHET THREAD, RIBBON, FEATHER, SCISSORS, CROCHET THREAD, EMBROIDERY HOOP

Cíl: Naučit se pracovat s návodem v cizím jazyce. Vyrobit lapač snů.

Tuto část projektu je vhodné realizovat buď v pracovních činnostech nebo ve výtvarné výchově. Na výběr dávám zvláště proto, že na naší ZŠ se v rámci pracovních činností kromě práce na zahradě a v dílnách také vyrábí různé tvořivé předměty, ale na jiných školách pracovní činnosti slouží výhradně jako předmět zabývající se prací a tvořivá činnost se odehrává v rámci výtvarné výchovy.

Na počátku hodiny dostanou žáci další pracovní list se seznamem pomůcek a návodem na výrobu lapače snů (*příloha č.18*). Aby se dobře zorientovali ve slovní zásobě, připraví si učitel předměty, které jsou třeba pro výrobu lapače a ukáže je žákům se slovním doprovodem (předpokládám, že tento učitel již nemusí mít velké znalosti angličtiny, proto jsem tuto činnost omezila na pouhé použití jednotlivých slov). Následně žáci, aby prokázali pochopení, pospojují v pracovním listu obrázky předmětů s jejich slovním protějškem

(příloha č.16). Obrázky pro tento pracovní list nakreslil můj manžel Luděk Hovořík, pracovní list je moje autorská práce.

Návod na výrobu, který následuje, je velmi názorný, s obrázky, aby bylo žákům jasné, jak který krok probíhá (příloha č.18). Učitel ukáže názorně první krok výroby lapače a následně nechá žáky, aby pracovali samostatně. Žákům je k dispozici vzorový lapač snů a také učitel, který žáky obchází a pomáhá či radí. Tato fáze již probíhá v češtině, pouze v případě, že učitel pracovních činností nebo výtvarné výchovy je zdatný angličtinář, může komentovat postup anglicky, ale jednoduše a srozumitelně pro žáky.

Přípravná fáze by neměla zabrat víc než 15 minut, následný čas je strávený samotnou výrobou lapače. V případě, že žáci nestihnou za vymezené dvě hodiny lapač vyrobit, je možné pokračovat v práci i následující vyučovací hodinu. Z mých osobních zkušeností by dvě hodiny měly být pro průměrně rychlé žáky dostačující.

Závěr

Výstupem mé závěrečné práce jsou tři projekty o severoamerických Indiánech a pracovní listy k nim vytvořené. Cílovou skupinou je 2.stupeň základní školy, úroveň žáků v projektech by se měla pohybovat mezi A1-A2. Projekty s využitím metody CLIL se zaměřují na rozvoj řečových dovedností žáků, procvičování gramatiky, získávání nové slovní zásoby a nových poznatků o dané problematice a také praktických dovedností. Tímto byl cíl práce naplněn.

Seznam použité literatury

BALÍK, O.: *Děti prerie*. Ilustroval Jan ŠORM. Praha: Grada Publishing, 2017.

BENEŠOVÁ B., HLAVÁČOVÁ M., SOVÁKOVÁ V., TŮMOVÁ J.: *Nebojte se CLIL: cizí jazyky pro život : rozvoj cizojazyčných a interkulturních kompetencí žáků a učitelů základních škol zaváděním rodilých mluvčích a metody CLIL*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2015.

HLAVÁČOVÁ M., HOŘÁKOVÁ P., KLEČKOVÁ G., NOVOTNÁ J., TEJKALOVÁ L.: *Seznamte se s CLILem. Getting to know CLIL practices*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011.

JEZBEROVÁ R.: *Žákovské projekty: cesta ke kompetencím : příručka pro učitele středních odborných škol*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011.

JÜRGEN, A.: *Modrý pták*. Mladá Fronta, 1961.

KALHOUS, Z., OBST O.: *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002.

MONTALTO S.A., WALTER L., THEODOROU M., CHRYSANTHOU K.: *The CLIL Guidebook*.

MŠMT: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: 2017.

PRŮCHA J., WALTEROVÁ E., MAREŠ J.: *Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd.* – Praha: Portál, 2009.

Školní vzdělávací plán pro základní vzdělávání. Vzdělání je sladký plod hořkého kořene. Kamenice: ZŠ a MŠ Kamenice, 2016.

ŠMÍDOVÁ T., PROCHÁZKOVÁ L., VOJTKOVÁ N.: *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012.

TOMKINS, W.: *Indian sign language*. New York: Dover Publications, 1969.

Internetové zdroje

Lakros: Irokézská tradice. [online]. [cit. 2017-12-13]. Dostupné z WWW: <http://irokezove.unas.cz/kultura/lakros/lakros.htm>

Native Americans in the United States - Wikipedia. [online]. [2017 cit. 2017-12-14]. Dostupné z WWW: https://en.wikipedia.org/wiki/Native_Americans_in_the_United_States.

NLD Online v.3.0. [online]. Copyright © Lakota Language Consortium, LLF [cit. 2017-12-14]. Dostupné z WWW: <http://www.lakotadictionary.org/nldo.php>

Projektové vyučování. Skripta ke kurzu [online]. [2012 cit. 2017-07-21]. Dostupné z WWW: http://katkalojdova.weebly.com/uploads/2/4/3/0/24306750/projektove_vyucovani.pdf.

Projektové vyučování. Metodická příručka [online]. [2009 cit. 2017-07-21]. Dostupné z WWW: http://www.kurzyproucitele.cz/downloads/metodiky/Methodika_4_ProjektoveVyucovani.pdf

The CLIL Guidebook [online]. [2014 cit. 2017-07-14]. Dostupné z WWW: <https://www.languages.dk/archive/clil4u/book/CLIL%20Book%20En.pdf>.

Seznam příloh

Příloha č.1 – Pracovní list „Kultura a jazyk severoamerických Indiánů“

Příloha č.2 – Obrázky k popisu ke cvičení 4 v příloze č.1

Příloha č.3 – Malý lakotský slovníček

Příloha č.4 – Indiánská znaková řeč

Příloha č.5 – Pracovní list Znaková řeč

Příloha č.6 – Pravidla českého lakrosu

Příloha č.7 – Řešení pracovního listu „Kultura a jazyk severoamerických Indiánů“

Příloha č.8 – Kartičky k plodinám „Tři sestry“

Příloha č.9 – Text k tématu „Tři sestry“

Příloha č.10 – Úkoly k textu

Příloha č.11 – Řešení úkolů k textu „Tři sestry“

Příloha č.12 – Pracovní list „Tři sestry“

Příloha č.13 – Recepty

Příloha č.14 – Pracovní list „Lapač snů“

Příloha č.15 – Řešení pracovního listu „Lapač snů“

Příloha č.16 – Spojovačka

Příloha č.17 – Řešení spojovačky

Příloha č.18 – Návod na výrobu lapače snů

PŘÍLOHY

Příloha č.1

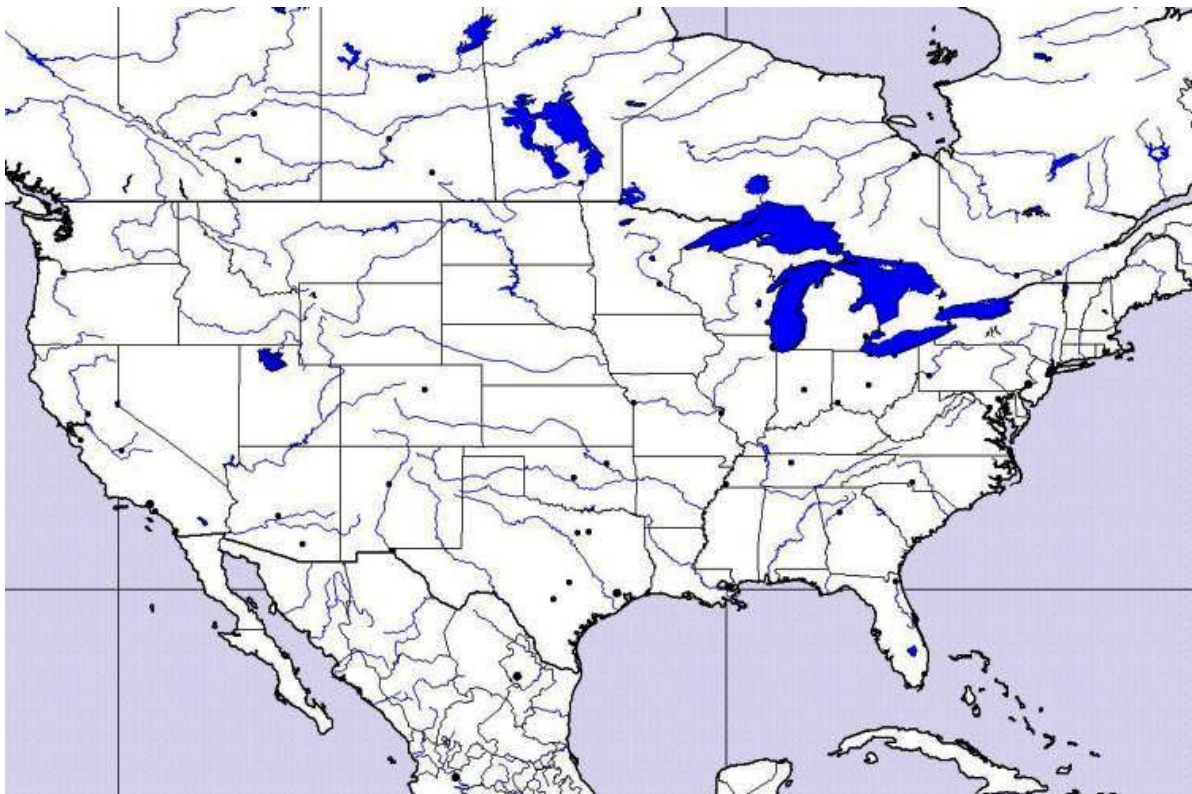
INDIANS = NATIVE AMERICANS

1) *Do you know the names of these continents? Where do the Indians live?*

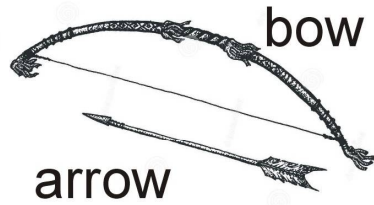
2) *Use the map of North America and draw these terms:*

1 Rocky Mountains, 2 Mississippi, 3 Missouri, 4 Sierra Nevada, 5 The Great Lakes, 6 Appalachian Mountains, 7 Grand Canyon

Woodland Indian

bow

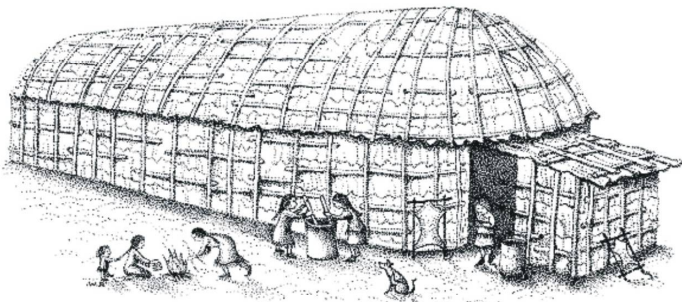
arrow

canoe

Plains Indian

longhouse

teepee

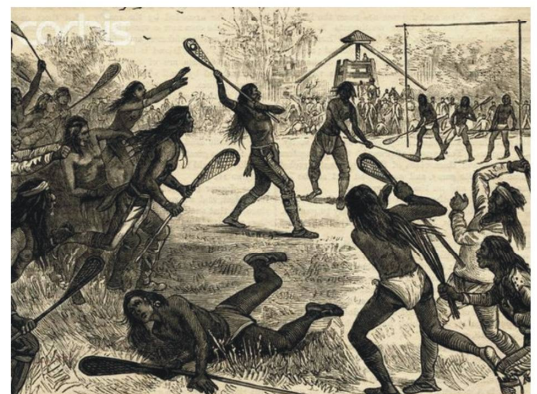
gardening

buffalo hunting

maple syrup

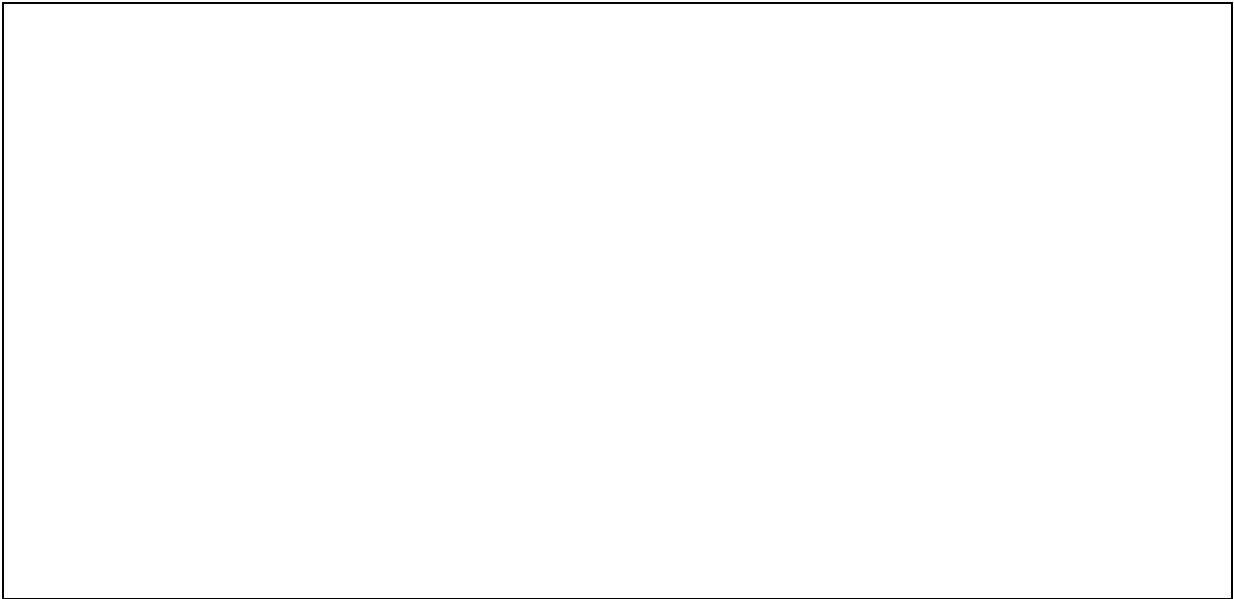
lacrosse

3) *Use the pictures above. Make sentences in the past simple. .*

Ex.: Woodland Indians ate salt, but Plains Indians didn't. Plains Indians had horses, but Woodland Indians didn't.

4) *Your friend is describing a picture. Your task is to draw it.*

Use There is/are, on the right/on the left/in the middle, next to/near/behind/on/under...

5) *Try to find out the names of the famous Indian chiefs in English:*

Tašúnka Witkó - _____

Tatanka Yotanka - _____

Mahpiya Luta - _____

Hehaka Gléška - _____

And what about you? What's your Indian name?

English: _____

Lakota: _____

4) Use Indian Sign Language and show the names of the famous Indian chiefs from exercise 3.

Zdroje obrázků cv.1:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Austr%C3%A1lie>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Amerika>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Evropa>

Zdroje obrázků cv.2:

<http://www.zemepis.com/smusa.php>

Zdroje obrázků ke cv.3:

<https://i.pinimg.com/236x/4e/56/fe/4e56fee52fd831f673e77b3caca6cc32.jpg>

http://assassinscreed.wikia.com/wiki/File:Traditional_longhouse.gif

[http://rimrocksketches.com/products-page/art-work/ ---](http://rimrocksketches.com/products-page/art-work/)

<http://www.rootsweb.ancestry.com/~mosmd/foods.htm>

<https://www.pinterest.com.au/pin/521713938054670818/>

<https://www.dreamstime.com/stock-illustration-hand-drawn-indian-bow-vintage-illustration-vector-black-color-monochrome-dotted-art-retro-tattoo-gravure-style-native-american-image67484269>

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Canoe_\(PSF\).png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Canoe_(PSF).png)

<https://cz.pinterest.com/pin/436778863834170459/>

<https://cz.pinterest.com/pin/351562314653290679/>

<https://cz.pinterest.com/pin/428193877042000364/>

<http://sugarmakerstimes.blogspot.cz/2007/10/native-americans-and-legend-of-maple.html>

Zdroje obrázků cv.5:

<http://indians.org/articles/chief-crazy-horse.html>

https://en.wikipedia.org/wiki/Sitting_Bull

http://www.ya-native.com/Culture_GreatPlains/firstpeople/1909-Chiefredcloud.html

https://www.liveauctioneers.com/item/16096329_spotted-elk-hehaka-gleska-oglala-lakota-1899

Příloha č.2

<http://old-photos.blogspot.cz/2012/10/indian-camp.html>

<http://www.imeha.org/imehaguidebook/photos/Buffalo%20Hunter%20Two.jpg>

Příloha č.3

A SMALL LAKOTA DICTIONARY

arrow	wahínkpe
autumn	ptanyétu
baby	hokšíčala
beaver	čápa
bear	mató
big	tánka
black	sápa
blue	to
boy	hokšíla
brave	walítake
brown	gi
bull	tatánka
buzzard	hečá
clever	ksápa
cloud	mahpíya
corn	wagméza
crazy	witkó
day	anpétuwi
deer	táhča
dog	šúnka
dream	wóihanble
drum	čánčega
eagle	wanbli
elk	heháka
eye	ištá
fighter	akíčita
flower	wahča
flute	šotanka
fox	šungíla
friend	máške (woman), kóla (man)
girl	wičínčala
good	wašté
grey	hóta
hand	napé
heart	čante
high	wankál
horse	tašúnka
human being	wičáša
I	miš

knife	míla
long	hánska
love	wačátognakapi
nice	wašté
nose	pasú
pipe	čannúpa
red	lúta
sitting	yótanka
small	číkala
snake	zuzéča
spotted	gléška
spring	wétu
star	wičáhpi
strong	wašáka
summer	blokétu
sun	ánpawi
white	ska
white man	wašiču
wild	watógla
wolf	šungmanitu
woman	wínyan
yellow	zi
young	téča *

* ULLRICH, Jan F., ed. *New Lakota Dictionary*. 2nd Edition. Lakota Language Consortium, 2008. ISBN 978-0976108290.

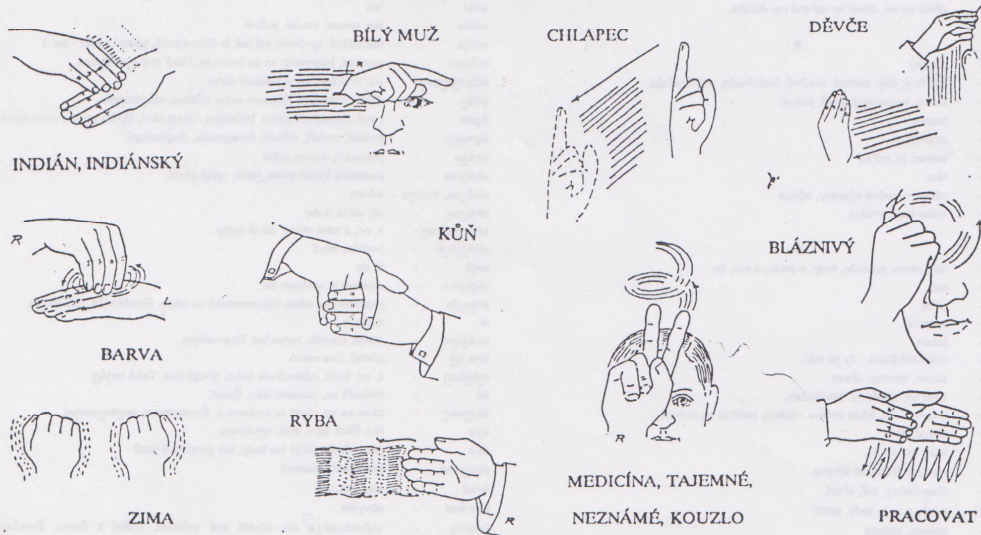
Příloha č.4

Indian Sign Language

 <p>Buffle Büffel</p> <p>Buffalo</p>	 <p>Nuage Wolke</p> <p>Cloud</p>
 <p>Fou Verrückt</p> <p>Crazy</p>	 <p>Daim Reh</p> <p>Elk</p>
 <p>Cheval Pferd</p> <p>Horse</p>	 <p>Rouge Rot</p> <p>Red</p>
 <p>Rester Bleiben</p> <p>Sit or Remain</p>	 <p>Mouchete Gefleckt</p> <p>Spotted</p>

P O S U N K O V Á M L U V A I N D I A N S I G N L A N G U A G E

- INDIÁN, INDIÁNSKÝ** - Prsty pravé ruky několikrát přejedeme tam a zpět po hřbetě levé ruky.
- BÍLÝ MUŽ** - Pravou pěst s nataženým ukazovákem táhneme před čelem zleva doprava. Znamená "ti, kteří nosí klobouky, čepice". Můžeme přidat znak MUŽ.
- CHLAPEC** - Vyjádří se znakem INDIÁN nebo BÍLÝ MUŽ a pak sevřenou rukou se zdviženým ukazovákem naznačíme jeho výšku.
- DĚVČE** - Udělejte znak ŽENA, pak sevřenou rukou s prsty směřujícími vzhůru naznačte po pravé straně těla výšku děvčete.
- BARVA** - Konečky prstů pravé ruky uděláme dvě kolečka na hřbetě levé ruky. Potom ukážeme na nějaký předmět té barvy, kterou chceme vyjádřit.
- ČERNOCH** - (Znamená "černý bílý muž".) Vznikne kombinací znaků BÍLÝ MUŽ a ČERNÝ.
- KŮŇ** - Levou ruku držíme před hrudníkem hranou dolů. Pak přes ni rozkročíme posadíme ukazováček a prostředníček pravé ruky.
- MEDICÍNA, TAJEMNÉ, NEZNÁMÉ, KOUZLO** - Pravou ruku s nataženými dvěma prsty zvedneme před čelo dlaní ven, prsty směřují vzhůru. Spirálovitým otáčivým pohybem zleva doprava ruku zdviháme.
- BLÁZNVÝ** - (Značí "rozbouraný mozek".) Pravou pěstí si zatočíme před čelem doleva, čili po směru slunce. Znak je opačně nežli medicína.
- PRACOVAT** - Oběma rukama malíkovou hranou dolů (pravá ruka je o něco výše a kousek za levou) několikrát zakmitáme.
- ZIMA** - (Roční období.) Ruce sevřené v pěsti dejte před tělo. Předloktí jsou ve svislé poloze, ruce jsou od sebe několik cm vzdáleny. V této poloze rukama třete. Většinou se stejný znak použije i pro zimu - chladno, studený.
- ROK** - Vyšlete znak ZIMA. Máte-li na mysli letošní rok, přidejte znak nyní.
- KRÁST** - Nataženou dlaň levé ruky držíme hřbetem vzhůru před levým prstem. Pravou ruku s nataženým ukazovákem vsuneme pod levičku, až se zápěstí ocitne pod její dlaní. Nato pravici opět ztáhněte zpět, ale ukazováček je pokrčen.
- RYBA** - Nejprve uděláme znak VODA. Potom pravou ruku s nataženými prsty směřujícími vlevo suneme dále vlnovitě doleva.

INDIAN HOBBY COURIER, měsíčník vydávaný ve spolupráci s Indian Corralem při Westerners International - Československo. Vydavatel: Václav Rout. Adresa administrace: ROUT, U skládky 1695/4, 190 00 Praha 9 (objednávky, příjem inzerce, etc.). Redakční rada: D. Hoffmann/Wanblitanka, M. Ekstein/Tatanka Inyanke, I. Hoffmannová/Hinziwin, R. Skoupilová/Waitewin. Grafická úprava: V. Rout. Adresa redakce: P.O.Box Daniel Hoffmann, Bryksova 958, 198 00 Praha 9 - Černý Most. Uveřejněné články nevjadřují nutné stanovisko redakce. Nevytádané příspěvky se nevracejí. Přetiskování obsahu povoleno pouze s písemným svolením autora či vydavatelství s udáním pramenel Rozlišuje PNS. Informace o předplatném podá objednávkou přijímá každá administrace PNS, pošta, doručovatel a vydavatelství a nakladatelství ROUT.

Reg.č. MÚ:41/91. Toto číslo vyšlo 11.12. 1991. Ročník 2, číslo 11. Cena výtisku - 10,- Kčs

Příloha č.6

Pravidla českého lakrosu

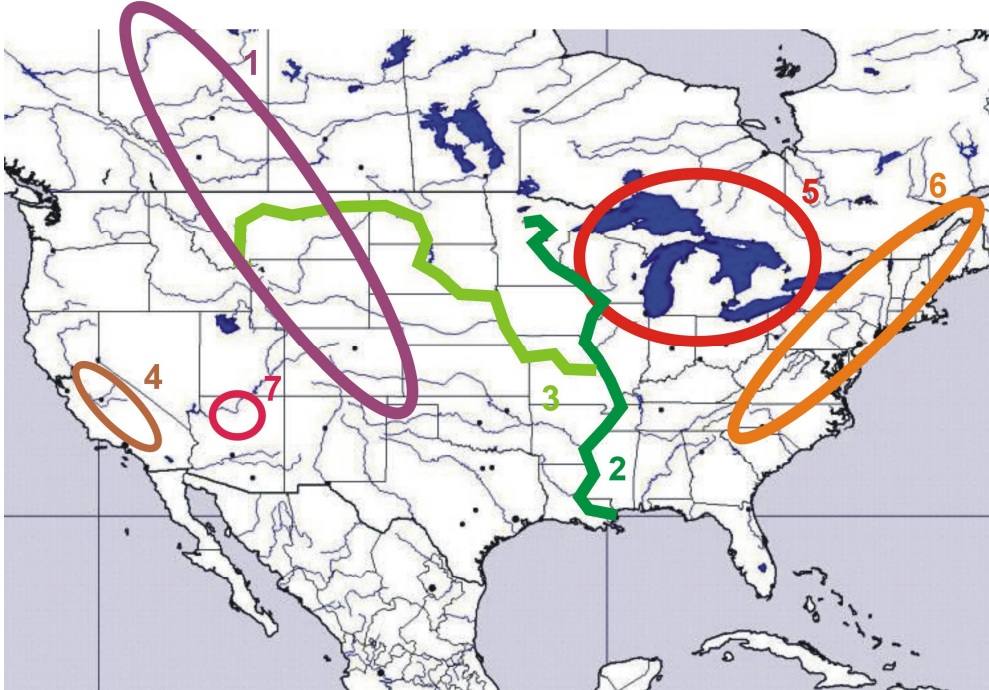
- na každé straně hraje pět hráčů a brankář
- hrací doba jednoho zápasu je 2×25 minut
- hru řídí tři rozhodčí, dva přímo ve hře a třetí zastává funkci „trestoměřiče“ a zapisovatele
- hraje se na neomezené ploše, ale branky jsou od sebe vzdáleny 50m a hráči musí probíhat přes půlicí čáru mezi praporky, které jsou od sebe vzdáleny 30m
- brankář chytá v hokejové výstroji v brance s rozměry 180–183×180–183 cm
- okolo branky je brankoviště s průměrem 6m, do kterého nesmí nikdo kromě brankáře vstoupit
- hráči a hráčky, kteří nejsou plnoletí, jsou povinni nosit ochranu hlavy buď pomocí helmy nebo lakrosových brýlí
- útok týmu je omezen 30 vteřinami – pokud tým do tohoto limitu nevystřelí, ztrácí míč

<http://www.iktocante.cz/page/co-je-lakros/>

Příloha č.7

Řešení:

- 1) Australia, America, Europe – správná odpověď je America

2)

- 3) Woodland Indians made maple syrup, but Plains Indians didn't.

All Indians played lacrosse.

All Indians used canoes.

Woodland Indians lived in longhouses, but Plains Indians lived in teepees.

Woodland Indians used gardening to have food, but Plains Indians hunted buffaloes.

All Indians used bows and arrows.

4) ---

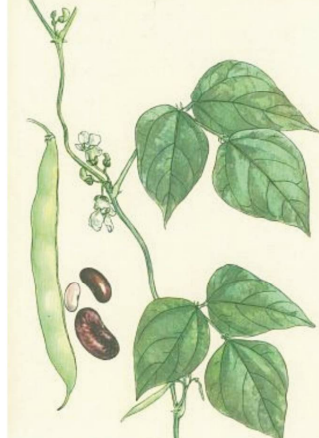
- 5) Tašúnka witkó – Crazy Horse

Tatanka yotanka – Sitting Bull

Mahpiya Lúta – Red Cloud

Hehaka gléška – Spotted Elk

Příloha č.8

	<h1>corn</h1>	<p>It is a tall, North American grass plant. Today, we grow different kinds of it for different uses. When it's sweet, it ends up on your dinner table. Other kinds that aren't sweet you can put in your microwave so you have hot popcorn when you watch a movie. Different kinds are also grown to feed animals, put in toothpaste, or we turn them into fuel for your car.</p>
	<h1>pumpkin</h1>	<p>You might think of them as a vegetable, but they are a fruit. They have many uses besides carving faces into them. We use them to make pie, breads, muffins, soups and even ice cream. We can roast seeds and eat them as a healthy snack. The flowers can be eaten, too.</p>
	<h1>beans</h1>	<p>They originate from Peru, but they can be found around the world today. People cultivate and eat them at least 7000 years. They contain vitamins of the B group, vitamins C and K and minerals such as magnesium, iron and manganese. We must cook them before we eat them! When they are raw, they are toxic!</p>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Kuku%C5%99ice>

http://cumuseum-archive.colorado.edu/Research/Objects/feb05_pumpkin.html

<https://www.prodejnylin.cz/byliny-plod/26-fazol-plod.html>

<https://study.com/academy/lesson/corn-facts-lesson-for-kids.html>

<https://study.com/academy/lesson/pumpkin-facts-lesson-for-kids.html>

http://www.softschools.com/facts/plants/green_beans_facts/666/

Name _____ Date _____

Growing Food Among The Native American People

Much of the food Native American People ate was from their gardens. There was a lot of work involved in growing food.

The land had to be cleared of all the trees. Why do you think they had to remove the trees from the garden area? _____

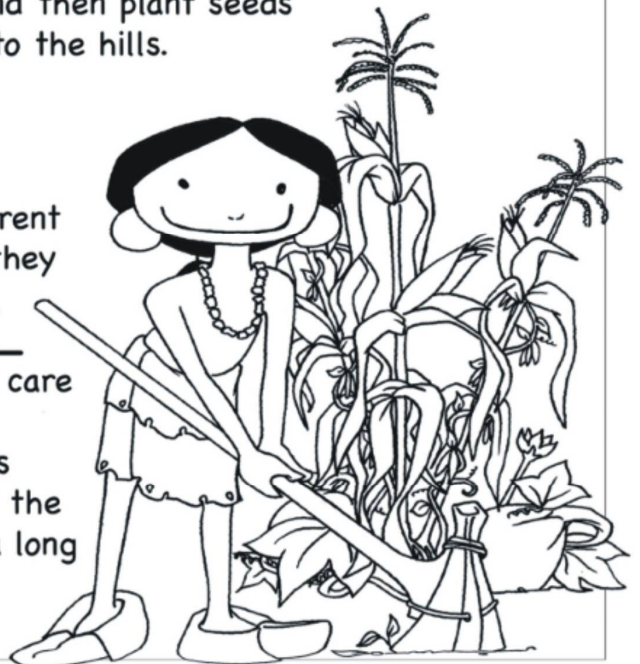
The men would chop down trees with their stone and copper axes. To make the work easier, they would set fires to the bases of the trees.

The fire would do most of the work by burning through the bottoms of the trees. The men then had less to chop. Then the women took over. Women were in charge of the gardens. They would rake dirt into little hills, and then plant seeds into the hills.

They planted different seeds for different plants. Can you name 3 kinds of crops they grew? _____

While the plants grew, they were taken care of by the mothers and children. They weeded the garden, scared away animals that would eat their crops, and brought the plants water when it had not rained in a long time. When the crops were ready, everyone helped to pick them.

Příloha č.10

1) Match the nouns to the verbs and make sentences:

seeds, plants, land, crop, trees, garden, fire, trees, animals

clear - _____

remove - _____

scare away - _____

weed - _____

plant - _____

grow - _____

pick - _____

chop down - _____

set - _____

2) Find the answers to the questions in the text:

- a) What did the men do with the trees?
- b) What did the men use for chopping down the trees?
- c) What was the fire used for?
- d) What did the women do?
- e) Who was in charge of picking the crops?

Příloha č.11

Řešení:

Odpovědi k textu – např. They needed place for growing plants. Corn, beans and pumpkin.

Úkoly k textu

1)

clear - **land**

remove - **trees**

scare away - **animals**

weed - **garden**

plant - **seeds**

grow - **plants**

pick - **crop**

chop down – **trees**

set - **fire**

Věty – např.: They cleared the land. They removed trees from the garden area. Women and children scared away animals. Women weeded the garden. They planted seeds. The plants grew. Everyone picked the crop. The men chopped down the trees. They set fire to the base of the tree.

2)

- a) They removed them from the garden area.
- b) They used copper and stone axes.
- c) The fire would do most of the work by burning through the bottoms of the trees.
- d) They raked dirt into little hills, planted seeds into them, weeded the garden, scared away animals and brought the plants water.
- e) Everyone was in charge of picking the crops.

Příloha č.12

A Three Sisters Garden

A Three Sisters Garden is an old Native American tradition of growing corn with beans and pumpkin.

What is the reason?

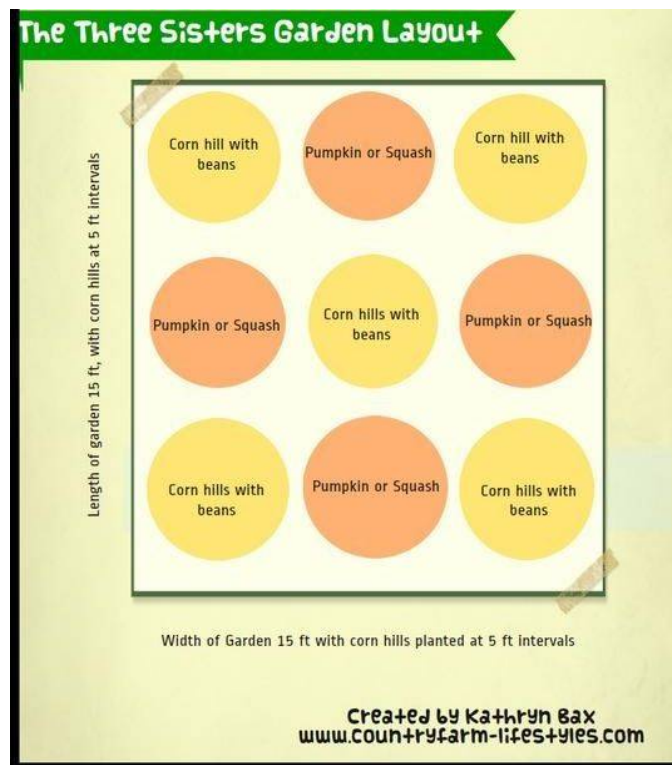
The **corn** supports the beans, the **beans** add nitrogen and the **pumpkin** shades out the weeds.

- 1) Plant the corn after danger of frost has passed.
- 2) Plant the beans when the corn is 5 inches high.
- 3) Plant pumpkin seeds one week later.

DATE: _____

DATE: _____

DATE: _____

1 inch = 2,54 cm
1 foot = 30.48 cm

https://www.youtube.com/watch?v=aGkYCVF87_I
<http://www.countryfarm-lifestyles.com/three-sisters-garden.html#.Whs6U3mLrIU>
<https://www.slideshare.net/SamanthaBray2/three-sisters-garden>

Příloha č.13

RECIPES

SIMPLE PUMPKIN SOUP

ingredients

- 1 pumpkin (peel, de-seed, chop)
- 1 large potato (peel, chop)
- 1 large carrot (peel, chop)
- 1 onion (peel, chop)
- 2 tbsp olive oil
- salt
- pepper

method

1. Heat oil in a pan and fry all vegetables until golden.
2. Add 2L boiling water to the pan and add 1 spoon of salt.
3. Boil for 20 minutes until all vegetables are soft.
4. Mix all the soup until it's nice and smooth.
5. Taste and put salt and pepper in the soup, if it needs it.

[/https://www.kidspot.com.au/kitchen/recipes/simple-pumpkin-soup-969/](https://www.kidspot.com.au/kitchen/recipes/simple-pumpkin-soup-969/)

CORN ON THE COB

ingredients

- 6 ears corn on the cob
- 2 tbsp white sugar
- 1 tbsp lemon juice
- butter

method

1. Fill a large pot about 3/4 full of water and bring to a boil.
2. Stir in sugar and lemon juice.
3. Gently place ears of corn into boiling water, cover the pot, turn off the heat, and let the corn cook in the hot water until tender, about 10 minutes.
4. Put butter on it.

[/http://allrecipes.com/recipe/222352/jamies-sweet-and-easy-corn-on-the-cob/](http://allrecipes.com/recipe/222352/jamies-sweet-and-easy-corn-on-the-cob/)

BLACK BEAN BROWNIES

Ingredients

- 1 1/2 cups black beans (better from a can – well drained)
- 2 tbsp cocoa powder (10g)
- 1/2 cup oat flakes (40g)
- 1/4 tsp salt
- 1/3 cup pure maple syrup or honey (75g)
- 2 tbsp sugar
- 1/4 cup coconut or vegetable oil (40g)
- 2 tsp pure vanilla extract
- 1/2 tsp baking powder
- 1/2 cup to 2/3 cup chocolate chips (115-140g)

method

1. Preheat oven to 180°C.
2. Combine all ingredients except chips in a good food processor, and blend until completely smooth. Really blend well.
3. Stir in the chips, then pour into a greased pan.
4. Cook the black bean brownies 15-18 minutes, then let cool at least 10 minutes before trying to cut. If they still look a bit undercooked, you can place them in the fridge overnight.

[/https://chocolatecoveredkatie.com/2012/09/06/no-flour-black-bean-brownies/](https://chocolatecoveredkatie.com/2012/09/06/no-flour-black-bean-brownies/)

Příloha č.14

DREAM CATCHER

Dream catchers were designed to "catch" evil spirits, tangle them up, before they could enter your dreams. They were made with an open weave so the good dreams could get through. Dream catchers were woven by the grandfathers and grandmothers. They were hung above a sleeping baby.

Good Dreams: The Ojibwa believed that good dreams are light as air. Good dreams can wander gently through the night, and make their way down to a sleeping child, through the feathers of a dream catcher.

Bad Dreams: But there is nothing gentle about a bad dream. Bad dreams are violent and rambunctious. They wander in the night air, and dart down towards a sleeping baby. The dream catchers catch them in its web. The bad dreams are tangled in the catcher. There they stay, trapped, until morning, when the sun rises and sends them away.

As other tribes heard about Ojibwa dream catchers, they adopted the idea. Today, many Native American artists make beautiful dream catchers to sell, to share, and to keep.

/převzato z <http://nativeamericans.mrdonn.org/northeast/ojibwa/dreamcatchers.html/>

1) Read the topic. Do you know what the word „dream catcher“ means? What is it used for? Do you have a dream catcher at home?

2) Is it true (T), false (F) or doesn't it say (DS)?

a) Dream catchers were woven by father or mother for a baby.	T	F	DS
b) Dream catchers were used by all the tribes from the beginning.	T	F	DS
c) The web of the dream catcher catches all bad dreams.	T	F	DS
d) The Moon burns the bad dreams.	T	F	DS
e) Feathers are used to send the good dreams down to the baby.	T	F	DS
f) It is a typical product of all Native Americans and it is sold to people of the entire world today.	T	F	DS

3) Change these passive sentences to the active. Add the agent, if it is not given:

a) Dream catchers were designed to "catch" evil spirits.

b) They were made with an open weave.

c) Dream catchers were woven by the grandfathers and grandmothers.

d) They were hung above a sleeping baby.

e) The bad dreams are tangled in the catcher.

Příloha č.15

Řešení:

DREAM CATCHER

Dream catchers were designed to "catch" evil spirits, tangle them up, before they could enter your dreams. They were made with an open weave so the good dreams could get through. Dream catchers were woven by the grandfathers and grandmothers. They were hung above a sleeping baby.

Good Dreams: The Ojibwa believed that good dreams are light as air. Good dreams can wander gently through the night, and make their way down to a sleeping child, through the feathers of a dream catcher.

Bad Dreams: But there is nothing gentle about a bad dream. Bad dreams are violent and rambunctious. They wander in the night air, and dart down towards a sleeping baby. The dream catchers catch them in its web. The bad dreams are tangled in the catcher. There they stay, trapped, until morning, when the sun rises and sends them away.

As other tribes heard about Ojibwa dream catchers, they adopted the idea. Today, many Native American artists make beautiful dream catchers to sell, to share, and to keep.

2) a) F (They were woven by grandfathers and grandmothers), b) F (They were used by Ojibwa tribe at first), c) T, d) F (the Sun burns them), e) T, f) DS

- 3) a) Native Americans designed dream catchers to catch evil spirits.
b) They made them with an open weave.
c) Grandfathers and grandmothers wove dream catchers.
d) Mothers hung them above a sleeping baby.
e) The catcher tangles the bad dreams.

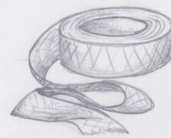
Příloha č.16

Match the words to the pictures:

ribbon

scissors

glue

feathers

leather

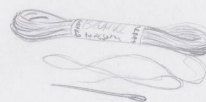
beads

crochet thread

embroidery hoop

Match the words to the pictures:

ribbon

scissors

glue

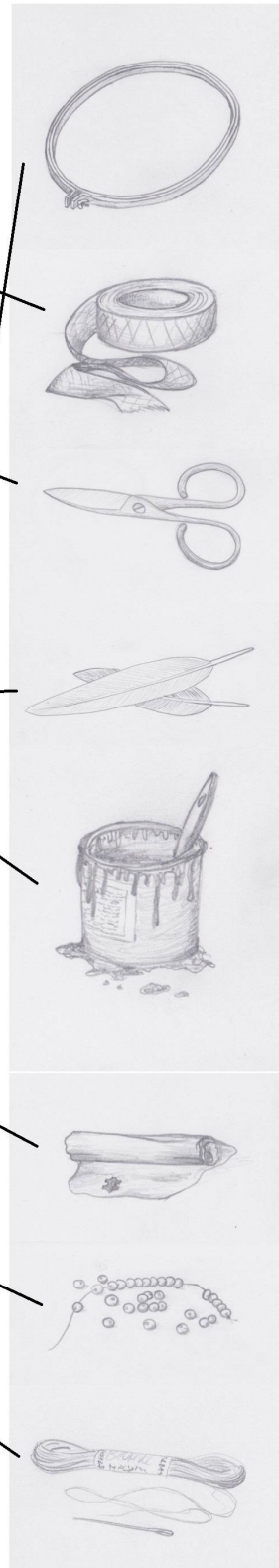
feathers

leather

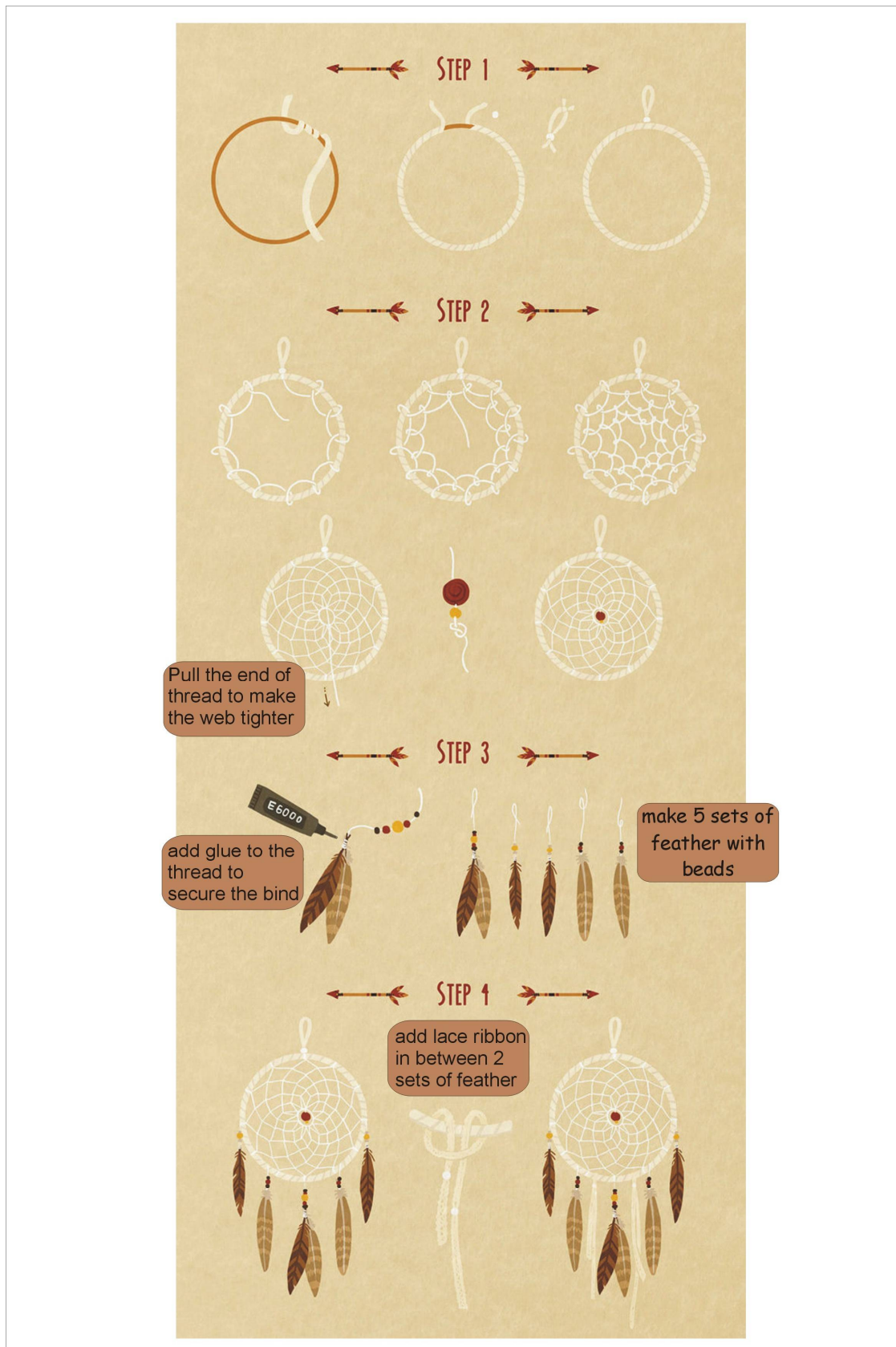
beads

crochet thread

embroidery hoop

Příloha č.18

/převzato z <http://www.lovethepic.com/image/271181/how-to-make-a-dream-catcher/>